

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Janja KOCJANČIČ

**ANALIZA SORTIMENTA VRTNIC V ROZARIJU
ARBORETUM VOLČJI POTOK**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Janja KOCJANČIČ

**ANALIZA SORTIMENTA VRTNIC V ROZARIJU
ARBORETUM VOLČJI POTOK**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**ANALYSIS OF ROSE ASSORTMENT IN THE ROSARY
ARBORETUM VOLČJI POTOK**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega študija agronomije, smer Hortikultura. Opravljeno je bilo na Oddelku za agronomijo, Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani ter v Arboretumu Volčji Potok.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorico diplomskega dela imenovala doc. dr. Niko Kravanja.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za agronomijo

Članica: doc. dr. Nika KRAVANJA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: doc. dr. Gregor OSTERC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Janja Kocjančič

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 635.9:582.711.712:631.526.32(497.4 Volčji potok)(043.2)
KG	vrtnica/analiza/rozarij/Arboretum Volčji Potok/sortiment/ocenjevanje
KK	AGRIŠ F01
AV	KOCJANČIČ, Janja
SA	KRAVANJA, Nikolaja (mentorica)
KZ	SI-1000, Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI	2008
IN	ANALIZA SORTIMENTA VRTNIC V ROZARIJU ARBORETUM VOLČJI POTOK
TD	Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP	VIII, 46 str., 4 pregl., 10 sl., 27 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	Diplomsko delo osrednjo pozornost posveča analizi sortimenta vrtnic v rozariju Arboretum Volčji Potok, razvrščanju vrtnic v skupine in merilom njihovega ocenjevanja. Vrtnica je bila v preteklosti zaradi estetskih lastnosti predmet občudovanja, lepote in ljubezni. Skozi zgodovino je imela okrasno vlogo v vrtovih, pomembnejših objektih, uporabno vlogo v kulinarične namene ter zdravilstvu. Že v stari Grčiji je veljala za »kraljico cvetja«, kar je tudi danes. Rozarij predstavlja obliko sistema rožnih gred, ki vključujejo zbirko različnih sort vrtnic. Namenjen je predvsem za ogled. Glavni namen rožnih zbirk je informirati posameznika o imenu sort, načinu rasti, višini in širini sadik, barvi cvetov in listov ter ostalih lastnostih. Prenovljeni rozarij bogati zelo pester sortiment, saj so zajete številne skupine in sorte vrtnic: velikocvetne, mnogocvetne, prekrovnne, popenjave, retro, grmaste vrtnice in ružice in kot zadnja od skupin - historične vrtnice. V rozariju za različne skupine vrtnic uporabljajo skupno poimenovanje - gredne vrtnice. Te lahko občudujemo, ocenjujemo njihovo odpornost na različne razmere, hkrati se nam tudi olajša izbira ob njihovem morebitnem nakupu.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
 DC UDC 635.9:582.711.712:631.526.32(497.4 Volčji potok)(043.2)
 CX roses/analysis/rosaries/Arboretum Volčji Potok/cultivars/assortment/assessment
 CC AGRIS F01
 AU KOCJANČIČ, Janja
 AA KRAVANJA, Nikolaja (supervisor)
 PP SI-1000, Ljubljana, Jamnikarjeva 101
 PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of agronomy
 PY 2008
 TI ANALYSIS OF ASSORTMENT ROSES IN ROSARY ARBORETUM
 VOLČJI POTOK
 DT Graduation Thesis (Higher professional studies)
 NO VIII, 46 p., 4 tab., 10 fig., 27 ref.
 LA sl
 AL sl/en

AB The main attention of Graduation Thesis is concentrated on analysis of rose assortment in rosary Arboretum Volčji Potok, rose classification and their evaluation. In the past, rose was the object of admiration, beauty and love, because of its aesthetic characteristics. Through history rose had representitive role in gardens, important buildings, useful submission in culinary art and medicine. It was the »queen of the flowers« in old Greece and the role stays the same in the present. Rosary presents the form of rose bed system, which includes the collection of different sorts of roses. Its purpose is generally ment for viewing. The main purpose of the rose collection is to inform the individual about the sorts names, the way of growth, hight and width, the colour of the flowers and leafs and other characteristics. The asortment in the renovated rosary is very variegated because of number of groups and sorts of roses. There is common name used for different groups of roses in the rosary - bed roses. We can admire, evaluate their resistance to different circumstances and at the same time make the decision on eventuale purchase easier.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo slik	VII
Kazalo preglednic	VIII
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	2
1.2 DELOVNA HIPOTEZA	2
1.3 CILJI NALOGE	2
2 PREGLED LITERATURE	3
2.1 ZGODOVINA IN ŽLAHTNJENJE VRTNIC	3
2.1.1 Vojne in vrtnice	6
2.1.2 Simbolni pomen vrtnic nekoč in danes	6
2.2 RAZVRŠČANJE VRTNIC	8
2.2.1 Razvrstitev vrtnic po Hessayonu	9
- Hibridne čajevke (Velikocvetne grmaste vrtnice)	9
- Floribunde (Rožni grmi s cvetovi v šopih)	9
- Vrtnice patio	10
- Miniaturne vrtnice	10
- Pokrovne vrtnice	10
- Popenjave vrtnice	11
- Rožni grmi	11
2.2.2 Razvrstitev vrtnic po Šiftarju	12
- Botanične in parkovne rože	12
- Trajno cvetoče grmaste rože	12
- Hibridne ponavljavke ali remontantne rože	12
- Hibridne čajevke ali žlahtne vrtnice	13
- Mnogocvetnice	13
- Popenjavke	13
2.3 ROZARIJ	15
2.4 NEKAJ STARIH SORT, OHRANJENIH V NAŠIH VRTOVIH	16
2.5 SPLOŠNI NEMŠKI PREIZKUS ROŽNIH NOVOSTI (ADR - ALLGEMEINE DEUTSCHE ROSENNEUHEITENPRÜFUNG)	18

3 MATERIAL IN METODA DELA	19
3.1 METODA INTERVJUJA	19
3.2 METODA OPAZOVANJA	19
4 REZULTATI	20
4.1 ARBORETUM VOLČJI POTOK	20
4.2 ROZARIJ V ARBORETUMU VOLČJI POTOK	23
4.2.1 Prenova rozarija	23
4.2.2 Sortiment vrtnic v rozariju	24
4.2.3 Ocenjevanje vrtnic	32
4.2.3.1 Ocenjevanje vrtnic leta 2004 in 2005	34
4.2.3.2 Najlepše dišeče vrtnice v letu 2006	37
4.2.3.3 Najlepše obarvani vrtnici v letu 2007	40
5 RAZPRAVA IN SKLEPI	42
5.1 RAZPRAVA	42
5.2 SKLEPI	43
6 POVZETEK	44
7 VIRI	45

ZAHVALA

KAZALO SLIK

Slika 1: Rozarij v Arboretumu Volčji Potok	20
Slika 2: Razporeditev vrtnic po skupinah v rozariju Arboretuma Volčji Potok	31
Slika 3: 'Leonardo da Vinci'	35
Slika 4: 'Schwarze Madonna'	35
Slika 5: 'Bad Birnbach'	36
Slika 6: 'Fellowship'	37
Slika 7: 'Abraham Darby'	39
Slika 8: 'The MacCartney Rose'	39
Slika 9: 'Home&Garden'	40
Slika 10: 'Nostalgie'	41

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Oznake vrtnic rozarija v Arboretumu Volčji Potok	25
Preglednica 2: Vrtnice rozarija v Arboretumu Volčji Potok	26
Preglednica 3: Vrtnice - zmagovalke	30
Preglednica 4: Deset najbolj ocenjenih vrtnic po jakosti in prijetnosti vonja	38

1 UVOD

Vrtnice človeka skrivnostno privlačijo že tisočletja. Lepota njihovih cvetov je brezčasna. Zgodbe, ki so jih okoli vrtnic napletli v starem veku, spremljajo rastlino še danes.

Slovenska beseda roža ima enak izvor kot latinska *rosa* in ne prav daleč nazaj sta imeli enak pomen - označevali sta isto rastlino, vrtnico. Čemur danes po nemarnem pravimo rože, so bile v stari slovenščini cvetlice. Če drugega ne, je dokaz za to staro ime za junij: rožnik, mesec ko cvetijo rože. Seveda so mišljene vrtnice. Rože so v starem pomenu preživele tudi v rožnem olju, ki so ga turisti kot spominek v lesenih štulicah nosili iz Bolgarije, in v rožnem vrtu, slovenskem nazivu za rozarij. Gartrovža (ali gavtroža) je prevzeta po nemški »Gartenrose« in pomeni vrtno rožo, za razliko od »Wildrose«, divje rože, ki ji po naše pravimo šipek (Mastnak, 1998: 13).

Skoraj vse vrtnice gojimo zaradi lepih cvetov in omamnega vonja, le nekatere so znane po dekorativnih vejah, plodovih, barvitih listih ali celo po nenavadno oblikovanih trnih.

Obdobje njihovega cvetenja je od meseca maja do novembra, nekatere dosežejo višino dreves, druge pa polegajo in prekrivajo tla. Imajo enostavne ali močno polnjene cvetove, navdušujejo z neskončno paleto barvnih odtenkov, da o vonju ne govorimo.

Za vrtnice lahko rečemo, da so očarljive, mamljive in dišeče, polne življenjske moči, a hkrati nedostopne in krute.

Vrtnica je vredna naziva »kraljica cvetja«. Priljubljena je bila že pri slikarjih zgodnjega osemnajstega stoletja in tudi holandski mojstri so jo pogosto upodabljali v svojih delih. Od nekdanje kraljice naših vrtov, saj jo je človek v preteklosti začel gojiti ne samo zaradi lepote, ampak tudi zaradi raznolikosti oblik, barv in zapeljivega vonja, ki živi v njej. Kot vse ostalo na tem svetu je tudi lepota vrtnic minljiva, zato je resnično vredna naše stalne naklonjenosti in nege. S tem bodo vsako leto lepe in jih bomo z veseljem občudovali.

Vrtnico najraje primerjamo s simboliko našega življenja, ki povezuje dobro in slabo. Ima različne simbolne vloge lepote, ljubezni, čistosti, bogastva... Tako je denimo rdeča barva, barva veselja, ki združuje nasprotja. Svojo nežnost, milino in občutljivost vrtnica vztrajno brani z ostrim in nevarnim trnjem.

V Arboretumu Volčji Potok srečamo posebno obliko rožnih gred, ki je prisotna predvsem znotraj botaničnih vrtov in ji pravimo rozarij. Rozariji so največkrat namenjeni preučevanju in pridobivanju novih sort. Še lepše pa se je sprehajati po rožnih vrtovih in parkih ter doživeti vrtnice v vsem njihovem razkošju.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

V diplomskem delu želimo podrobno opredeliti pojem rozarij, njegov zgodovinski razvoj, predstaviti različne načine razvrščanja vrtnic v skupine in predstaviti ocenjevanje vrtnic. Glavni poudarek bo na sortimentu vrtnic, ki so prisotne v rozariju arboretuma v Volčjem potoku.

Z pojmom rozarij razumemo sistem cvetličnih gred, v katerih so posajene različne sorte vrtnic. Rozarij ima estetsko vlogo, namenjen pa je predvsem proučevanju in pridobivanju novih sort. Poleg tega nudi strokovne informacije in tudi doživetja s poudarkom na zunanjem videzu.

1.2 DELOVNA HIPOTEZA

Predvidevamo, da bo analiza sortimenta vrtnic v rozariju Arboretum Volčji Potok potrdila, da so v tem rozariju mnoge najpomembnejše sodobne in zgodovinske sorte vrtnic.

Menimo, da vrtnice s svojim barvnim učinkom ter drugimi lastnostmi zelo vplivajo na estetsko vlogo rozarija in pritegnejo množice občudovalcev.

1.3 CILJI NALOGE

Osnovni cilj naloge je opraviti analizo sortimenta vrtnic, ki rastejo v rozariju Arboretum Volčji Potok, največjemu rozariju v Sloveniji. Pri ocenjevanju vrtnic bomo pozorni na merila, po katerih vrtnice ocenjujemo.

Preveriti želimo, katere vrtnice v rozariju so pri ocenjevanjih dosegle največ točk tako strokovne komisije kot obiskovalcev, ki vrtnice občudujejo. Vsaka vrtnica ima poseben čar, zato je težko določiti, katera vrtnica je zmagovalka.

Širši slovenski javnosti želimo približati pojem rozarij in opozoriti na velik pomen, da v rozarijih in na naših domačih vrtovih ohranjamo tudi stare sorte vrtnic. Le tako jih bomo imeli priložnost občudovati mi in seveda tudi generacije za nami.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 ZGODOVINA IN ŽLAHTNJENJE VRTNIC

Pripoved o zgodovini vrtnic bi lahko začeli kjerkoli: v Nemčiji, Franciji, na Japonskem, v Severni Ameriki, saj so v vseh teh deželah znanstveniki naleteli na fosile z njenimi prepoznavnimi listi. Ti govorijo o tem, da ta rastlina obstaja že štiri milijone let, torej dlje kot človek.

Prve pisne vire, v katerih se omenja vrtnica, so nam zapustili Sumerci. Pisni viri so nastali 3.000 let p.n.št. v današnjem Iraku. Kot »kraljico cvetlic« je vrtnico leta 600 p.n.št. prva okronala Sapfo. V pesmi je skozi Jupitrova usta vrtnice opisala kot najlepši okras sveta, najbolj sijočo med rastlinami, oko vseh cvetlic in odsev vse lepote. Na prestolu, kamor je rožo posadila grška pesnica, vlada še danes.

O tem, da se je kmalu srečala s človekom, govorijo poslikave na razbitih delih lončenih posod, ki so jih arheologi našli v kraljevi palači na Knososu na Kreti, torej na kraju, kjer je vzcvetela najzgodnejša evropska civilizacija. Poznavalci trdijo, da je človek gojil vrtnico skupaj s perunikami, z lilijami in žafrani že vsaj 1.800 let p.n.št.

Med perzijskimi vrtnarji je bila vrtnica tako zelo priljubljena, da za rožo in vrtnico sploh niso potrebovali dveh besed. Vrtico so častili v Babilonu, Egiptu, na Kitajskem, v srednji Aziji, Grčiji in seveda v Rimu. V vencih, namenjenih zmagovalcem, je zamenjala lovor, hrabrost so nagrajevali z njenimi cvetovi. Prevzetneže, ki so svoje prelahke zmage in uspehe kronali z venci iz vrtnic, so celo kaznovali (Krese, 2003: 5-6).

Grki so jih prvi gojili po vsej deželi - na vrtovih in v posodah, Rimljani so se vanje prvi resnično zaljubili. Ležišča so posipali z venčnimi listi, vrtnice potresali po tleh, uvažali zgodnje cvetove iz Egipta, jih v ogrevanih rastlinjakih gojili za zimo. Uporabljali so jih pri jedeh, vinu, dišavah in zdravilih.

Najstarejša gojena vrtnica je rdeča vrtnica, *Rosa gallica*, ki je preživela iz rimskih časov. Bela vrtnica, *Rosa alba*, je še ena zelo starodavna predstavnica vrtnic, ki so jo na britansko otočje zanesli Rimljani (Hessayon, 1997: 7; McHoy, 1997: 10).

Po propadu starih Rimljanov, ki so vrtnico uporabljali tako pri bogoslužju kot pri razbrzdanih zabavah, je vrtnica padla v nemilost. Ker je krščanski cerkvi preveč dišala po poganstvu, se je morala za nekaj časa iz javnosti umakniti v ilegalno. Pretekla so stoletja, da so ji beli cvetovi, prispodoba slavljenega deviškosti, spet utrli pot k oltarju in k družbenemu priznanju.

Hessayon (1997) pravi, da je leta 1580 prišla tudi muškata vrtnica s Himalaje. Lep šopek starodavnih vrtnic (cvetele so samo enkrat na leto, izbor barv je bil precej omejen, cvetovi kroglasti, rast pa plazeča) je pričakoval sveže krvi novih vrtnic iz vzhoda, ki so se pojavile generacijo ali dve kasneje. Križanje vzhodnih in zahodnih sort je dalo neverjetno bogastvo novih sort, ki jih zdaj gojimo po vrtovih. Ko so na začetku 18. stoletja trgovci Vzhodnoindijske družbe prišli na Kitajsko, so tam našli tudi gojene vrtnice, ki jih sploh niso poznali. Majhni cvetovi niso imeli nikakršnega značilnega vonja. Grmi so bili

neugledni in slabo olistani, cvetovi pa so se odpirali v novih in novih valovih vse do pozne jeseni. Srečali so se s kitajskimi vrtnicami.

Mnogo let kasneje je Evropo zajel drugi val vrtnic s Kitajske. Pojavile so se čajevke, prve aristokratke v svetu vrtnic. Občutljive so na pozebo, peclji pod velikimi cvetovi so prešibki, ponašajo pa se z mnogimi pohvalnimi lastnostmi: imajo lepo oblikovane popke, rafinirane cvetove, nežno dišijo in trajno cvetejo. Prva se je leta 1810 v Angliji pojavila 'Hume's Blush Tea Scented China', leta 1844 ji je sledila 'Park's Yellow Tea Scented China'. McHoy (1997) pravi, da so čajevke v viktorijanskih časih postale priljubljene povsod po Evropi in bile gojene v velikih rastlinjakih skupaj z ostalimi eksoti.

Med leti 1710 in 1850 so na Nizozemskem nastajale stolistnice, ljubljenske flamskih slikarjev. Cvetove imajo gosto polnjene, v vsakem naj bi bilo po sto kot svila nežnih venčnih listkov. Dišijo omamno.

Do 19. stoletja je bil izbor vrtnic zelo omejen. Prevladovala so take, ki cvetijo samo enkrat, običajno na začetku poletja. Pomembna je bila *galka* z močno dišečim cvetom in barvami med rožnato in škrlatno. Po poreklu je iz osrednje Azije. Odlikuje se tudi z odpornim, usnjatim listjem. Pomembna je galkina različica *R. gallica* 'Officinalis', znana kot lekarnarska roža.

Leta 1898 je Jožefina, Napoleonova soproga, velela napraviti najslavnejši rožni vrt vseh časov. Osnovali so ga v Malmaisonu in v njem zbrali vse različice vrtnic, ki so jih v tistem času poznali - bilo naj bi jih okoli 250 (Mastnak, 1998: 12).

V šestdesetih letih 19. stoletja so z Japonske uvedli tudi malo znano vrsto *Rosa multiflora*. Cvetovi te divje plezalke gotovo ne bi vzbujali pozornosti na tekmovanju vrtnic - majhni, preprosti beli cvetki v velikih šopih. In vendar izhaja iz nje kar nekaj današnjih plezalk in vse floribunde. Prvo dokumentirano križanje te vrste je bilo slučajno - 'Rosa gallica Officinalis' in 'Autumn Damask' sta dala novo vrtnico 'Duchess of Portland', ki je prva **portlandska vrtnica**. Vrtnice tega tipa so bile zelo razširjene v prvi polovici 19. stoletja, potem pa se je njihova priljubljenost hitro zmanjševala in zdaj je na voljo komaj nekaj različic.

Druga taka združitev je skoraj istočasno segla celo čez Atlantski ocean. Tokrat sta se poročila 'Old Blush' in muškatna vrtnica. »Svadba« je bila v Južni Karolini in otroci so dobili ime po francoskem priseljencu - **Noisettes**. Nekatere plezalke tega tipa še vedno gojijo.

Leto 1816 je v zgodovini vrtnic zapisano z zlatimi črkami. Ob živi meji, kjer sta rasli 'Old Blush' in 'Autumn Damask', so našli sejanček. Nežna rastlinica je bila prva **burbonka**. To je bila končno tista uspešna združitev med vzhodom in zahodom, ki je izpolnila pričakovanja: precej veliki cvetovi in trajno cvetoči grmi. Francija je postala središče burbonske mrzlice, pojavilo se je tisoče novih različic.

Leta 1837 se je pojavila sorta 'Princess Helene' - rezultat križanja med burbonsko in portlandsko vrtnico. Razvoj v tej smeri je dal **trajno cvetoče križance** (Hibrid Perpetual) in burbonke niso bile več kraljice vrtnic.

Prvo **hibridno čajevko** 'La France' so uvedli leta 1867 in ta mejnik velja za rojstno letnico moderne vrtnice. Priljubljenost hibridnih čajevk v začetku ni bila posebno velika in šele

proti koncu 19. stoletja so počasi postajale vse bolj pomembne. Med odličnimi sortami naj omenimo 'Madame Caroline Testout' in 'Lady Mary Fitzwilliam', na zmagoslavni pohod pa so morale hibridne čajevke počakati do leta 1900.

Hibridne čajevke niso osamljene med priljubljenimi modernimi vrtnicami, tesno za petami si jim floribunde. Zgodba sega nazaj do Guillota, ki je vzgojil 'La France'. Leta 1875 je rojstno leto njegove vrtnice 'Ma Paquerette' (starša: roža mnogocvetnica in kitajska vrtnica). Prva **polianta**, 'Orleans Rose' (1909), pa je še povečala priljubljenost te skupine.

Poliantam je še vseeno nekaj manjkalo - želeli so večje rastline in cvetove. Ime danske družine Poulsen je neločljivo povezano s križanjem poliant in hibridnih čajevk. Govorimo o **hibridnih poliantah** (Poulsenove vrtnice). Vpliv hibridnih čajevk je bil vse močnejši. Nastala je nova skupina, leta 1952 so v društvu National Rose Society sprejeli ameriško ime **floribunda**.

Hibridni čajevki 'Gloria Dei' in 'Graham Thomas' sta dve znameniti vrtnici z zelo različnim vonjem. Meillandova 'Gloria Dei', ki jo je svet spoznal takoj po drugi svetovni vojni, je iz časa, ko so si žlahtnitelji prizadevali vzgojiti predvsem nenavadne barvne igre in velike cvetove. Vonj te vrtnice je šibek in neizrazit. Pri sorti 'Graham Thomas', ki jo je Austin vzgojil leta 1983, človeka enako očarajo barva, oblika in vonj cveta. »Duh časa« velevala, da morajo nove vrtnice spet lepo in močno dišati (Mastnak, 2004: 12).

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so postale zanimive miniaturne vrtnice ('Topsi', 'Golden Slippers'). Večina teh pritlikavih floribund in nekaj večjih miniaturnih vrtnic so uvrstili v novo skupino - **vrtnice patio**.

Nekaj podobnega je doživela skupina rožnih grmov. Odlične različice osemdesetih let so imele precej plazečo rast, tako so te plazeče in močno povešave sorte uvrstili v posebno skupino **pokrovnih vrtnic**.

Pred približno 20 leti so žlahtne vrtnice izginile iz središča pozornosti rožnega sveta. Nove sorte nizkih grmičastih in grednih vrtnic so bile bolj zdrave in odporne proti boleznim kot občutljive žlahtne vrtnice, pri katerih je bilo treba večinoma uporabiti zaščitno sredstvo.

Gojitelji so pridno delali tudi na področju žlahtnih vrtnic. Ustvarili so nove sorte, ki se lahko pohvalijo z odličnim zdravjem in bogastvom cvetov, in to brez škropiva! Žlahtnjenje rastlin je načrtno izboljšanje lastnosti, ki ga sestavlja premišljeno križanje starševskih rastlin in izbiranje najboljših med potomstvom. Končni rezultat žlahtnjenja je nova sorta. Da bi bila sorta zares nova, mora imeti lastnosti, ki jih obstoječe še nimajo. Pri vrtnicah je barva cvetov samo ena od lastnosti, enako pomembna je oblika cveta, njegova polnost, vonj, pokritost grmiča s cvetovi, obnašanje v dežju, ali odcveteli cvet sam odpade, kako hitro se pojavijo novi cvetni popki. Šteje tudi raščavost vrtnice, odpornost proti boleznim, zimskemu mrazu in še kaj.

Roža je ena izmed prvih rastlin, ki jih je človek gojil in verjetno prva, ki je ni gojil le za pridobivanje hrane. Veliko zanimanje zanjo in sposobnost, da se večina vrst med sabo z lahkoto križa, sta pripeljala do številnih sort (Šiftar in Kravanja, 1974).

2.1.1 Vojne in vrtnice

Zgodovina pozna veliko bolj ali manj romantičnih zgodb, ki govorijo o vrtnicah, in številne med njimi so povezane, žal, tudi z vojnami. Angleži poznajo vojno med vrtnicami. To je bil dolgotrajen in krvav boj med dinastijami za angleški prestol, ki se je odvijal v 15. stoletju. Nasprotniki so se med seboj razlikovali po emblemih: dinastija York je imela v grbu belo vrtnico, verjetno *Rosa alba semi-plena*, rodbina Lancaster rdečo damaščansko vrtnico *Rosa gallica* 'Officinalis'. Vojna se je končala z zmago Henrika VII. iz rodbine Tudor, njegov sin je simbolično združil bele in rdeče cvetne liste na svojem grbu.

Ozrimo se še proti starodavnim deželam na vzhodu. Vrtnice so bile svete rastline za muslimane. Zato je sultan Saladin, ko je v 3. križarski vojni (leta 1187) zavzel Jeruzalem, poslal v to sveto mesto 500 kamel, natovorjenih z rožno vodo, da bi z njo očistil »omadeževano« Omarjevo mošejo in odplaknil vplive krščanske vere. Vrtnice so za to najprimernejše, saj v muslimanski mitologiji velja, da izvirajo iz Mohamedovih kapljic potu. Včasih je veljalo, da neverniki niso smeli nositi belih vrtnic, poleg tega je bil velik greh, če so beli cvetni listi padli na tla (Krese, 2003: 6-7).

2.1.2 Simbolni pomen vrtnic nekoč in danes

Simbolne pomene so dale rožam že velike civilizacije starega veka, Egipčani, Grki, in Rimljani, ter jih s čudovitimi zgodbami vpletli v svoje mitologije. Krščanstvo je pozneje te stare pomene sprejelo v svoj svet, jih preoblikovalo in jim dalo nove razsežnosti (Lombergar, 2004: 20).

V preteklosti so vrtnicam pripisovali najvišje vrednote od vseh cvetlic, zaradi tega so jih povezali z bogovi, junaki, vladarji. Simbolizirale so lepoto, ljubezen hrepenenje, pogum, razkošje, slavo, posmrtno življenje. Primerjamo jih lahko s simboliko našega življenja, ki povezuje dobro in slabo. Tudi Germ (2002) poudari, da vrtnico imenujemo kraljica med cvetjem, ker je izmed vseh cvetlic imela največ simbolnih pomenov in vlog. V Antiki je bila vrtnica božja cvetlica, v Grčiji je bila posvečena Afroditi, boginji lepote in ljubezni. Vrtnice so igrale tudi pomembno vlogo v vsakdanjem življenju rimskega cesarstva. Cesarji so prirejali mogočna rožna praznovanja, saj je vrtnica pomenila podobo razkošja, bogastva in odličnosti.

Na mite o vrtnici naletimo tudi v islamski kulturi. Rdeče vrtnice naj bi nastale, ko se je slavček zaljubil v belo vrtnico. Ptič je objel vrtnico in se ranil na njenih trnih. Njegova kri je cvet vrtnice prepojila z rdečo barvo (Germ, 2002: 103). Intenzivno so vrtnice začeli gojiti v Egiptu in so jih nato v ogrevanih rastlinjaki gojili za zimo. Simbol čutnosti, prepovedane ljubezni so vrtnice prevzele po grških heterah in rimskih kurtizanah, javne hiše pa so pogosto nosile imena z vrtnicami. Zaradi tega so jo kristjani v začetku zavračali. Simbolizirala je greh, saj so jo povezovali z razsipnostjo rimskih cesarjev. Na zahtevo cesarja Nerona so Rimljani uporabljali tone cvetnih lističev za posipavanje tal, polnjenje blazin in izdelavo cvetnih kit ter rožne vode na banketih in orgijah (McHoy, 1997: 8).

Bela vrtnica je bila, po propadu rimskega imperija, znamenje nedolžnosti in čistosti ter je poleg bele lilije predstavljala devico Marijo (McHoy, 1997: 8). V srednjem veku se vrtnica pojavlja kot simbolna cvetlica na dva načina. V samostanskih vrtovih so menihi

gojili nasade vrtnic za potrebe zdravilstva in kulinarike in za krašenje cerkva. Simbolične cvetlice so bile upodobljene tudi na freskah in steklu (Hessayon, 1997: 7).

O pomembni vlogi vrtnice v srednjem veku priča Roman o roži (*Roman de la rose*, avtorjev Viljema iz Lorrise in Janeza iz Meunga). To je alegorično srednjeveško delo, ki podrobneje opisuje pojav vrtnic v vrtovih za zabavo. Barvite vrtnice v tem času dobijo simbolni pomen prijateljstva, ljubezni in ugodja (Strong, 1998: 13).

Kljub povsem naravni razlagi, zakaj eno ali drugo cvetlico omenjamo ob določenih priložnostih, jih še najraje povezujemo z majem, mesecem ljubezni. Cvetje je vir neizčrpne simbolike, na katero se navezujejo številni miti, pravljice, pesmi, šege in navade. S posebno govorico cvetja, ki so jo ljudje poznali že v 19. stoletju, se lahko sporazumevamo brez pravih besed in si sporočamo, kaj čutimo. Živahne barve in bogati vonji izražajo močna in strastna čustva, nežne barve in blagi vonji izpovedujejo nežnejše misli.

Vrtnica je simbol neomajne in večne ljubezni, ki vnaša v življenje mir, varnost in srečo. En sam rdeč cvet govori o strastnem odnosu in sporoča »ljubim te«, šopek pa izraža spoštovanje in željo po slogi. Temnejši odtenki imajo še globlji pomen, medtem ko rožnati simbolizirajo milino in nežnost. Bela vrtnica je simbol zaupanja, nedolžnosti, ponižnosti in čistosti, oranžna zaznamuje navdušenje in hrepenenje, rumena pa veselje in zadovoljstvo. Ponekod vrtnice še zdaj uporabljajo za zdravljenje, meditacijo in ljubezensko prerokovanje. Čaj iz vrtničnih popkov, ki ga pijemo pred spanjem, naj bi prinašal preroške sanje in pregal glavobol. Cvetni lističi, ki jih raztrosimo po hiši ali jih dodamo mešanici za srečo, umirjajo osebne in družinske napetosti (Hrastnik, 2007: 74).

Z vrtnicami je torej možno simbolično povedati marsikaj. Vsaka barva ima svoj pomen in če med seboj kombiniramo različne barve, lahko z enim šopkom sporočimo cel stavek in ne le besedo ali dve. Mednarodno združenje pridelovalcev rezanega cvetja je zbralo naslednja najbolj razširjena simbolna sporočila:

- *Vrtnice poslane vsak mesec, neodvisno od barve, pomenijo večno lepoto.*
- *Rdeča vrtnica sporoča »ljubim te«. Pomeni tudi spoštovanje in pogum.*
- *Bele vrtnice imajo več pomenov: »si nebeška«, čaščenje in ponižnost, nedolžnost in čistost, »vreden sem te« ter skrivnostnost in molčečnost.*
- *Šopek rdečih in belih vrtnic predstavlja slogi. Enak pomen imajo bele vrtnice z rdečimi robovi.*
- *Rožnate vrtnice v grobem simbolizirajo milino in nežnost. Globlje sporočilo imajo temnejši in svetlejši odtenki. Temno rožnate simbolizirajo hvaležnost in spoštovanje, svetlo rožnata barva pomeni občudovanje in sočutje.*
- *Rumene vrtnice ponavadi pomenijo radost in zadovoljstvo, lahko pa izražajo tudi »spomni se name«.*
- *Oranžne vrtnice izražajo navdušenje in hrepenenje.*
- *Zelo temno rdeča vrtnica izraža »neizmerno lepoto«.*
- *Šopek iz rdečih in rumenih vrtnic simbolizira vesela in družabna čustva.*
- *Blede barve predstavljajo družabnost in prijateljstvo.*
- *Šopek iz vrtnic, ki imajo cvetove še v popkih, simbolizira lepoto, mladost in nedolžno srce. Lahko izraža tudi »si mlada in lepa«.*
- *Rdeči popki pomenijo »čista in ljubka«, beli popki predstavljajo deklišstvo oz. »premlada za ljubezen«.*

- *Ena sama vrtnica simbolizira preprostost.*
- *Vrtnica v polnem razcvetu izraža »ljubim te« ali »še vedno te ljubim«.*
Šopek polnocvetočih vrtnic predstavlja hvaležnost.
- *Veneče bele vrtnice imajo dva pomena: minljivo lepoto in »ne napraviš vtisa«.*
- *Dve vrtnici, tesno povezani skupaj, tako da tvorita eno steblo, predstavljata zaroko oz. prihajajočo poroko.*
- *Polno odprti cvet nad dvema popkoma simbolizira skrivnostnost.*
- *Listje v splošnem predstavlja upanje.*

Ne glede na vse omenjene pomene vrtnice vedno sporočajo, da je pošiljatelj romantičen človek, ki želi povedati nekaj posebnega (*SLONEP – Vrt ...*, 2007).

2.2 RAZVRŠČANJE VRTNIC

Rod vrtnic je kar neverjeten. Segajo od pritlikavk, ki zrastejo komaj 15 cm visoko, preko raznih velikosti in oblik grmov do plezavk, ki dosežejo višino 12 m. Barva obsega ves mavrični spekter razen modre (Gibson, 1993: 6).

Vsako leto nastane nekaj sto novih sort, večina jih gre hitro v pozabo, nekaj najboljših ostane. Večje so večinoma tanke, šibaste, posejane z bodicami ali ščetinaste, le redke vrste imajo gole. Listi so vedno zeleni ali listopadni, pernato sestavljeni, samo ena vrsta ima cele (*R. persica*). Cvetovi so v vseh odtenkih bele, rumene, rožnate ali rdeče barve z več kot petimi venčnimi listi ter veliko pesti in prašniki. Pri vrstah in sortah z več kot petimi venčnimi listi so ti nastali iz prašnikov (Šiftar in Kravanja, 1974).

V množici sort se je težko znajti. Zmedo povečujejo različni sistemi razvrščanja. Tri pomembna združenja, Svetovna federacija vrtničarskih društev, Britansko združenje gojiteljev vrtnic in Ameriška vrtnična družba, so izdelala vsaka svojo razvrstitev vrtnic v razrede in poskrbela za imenoslovje. Težava je v tem, da se sistemske skupine samo deloma prekrivajo. Nobena od razvrstitev ni splošno sprejeta in nič ne kaže, da bi v kratkem postala (Mastnak, 1998: 12-13).

V nadaljevanju bomo pozornost posvetili razvrstitvam vrtnic avtorjev Hessayona in Šiftarja. Med njunima razvrstitvama so že na prvi pogled opazne kar velike razlike. Na tem mestu omenjamo samo nekatere. Šiftar denimo navaja, da poliante, hibridne poliante, floribunde, velikocvetne floribunde in miniaturne rože spadajo v skupino mnogocvetnic. Pri Hessayonu pa floribunde in miniaturne vrtnice predstavljajo svojo skupino, medtem ko poliante spadajo med rožne grme. To je potrditev že omenjene težavnosti poenotenja razvrščanja.

2.2.1 Razvrstitev vrtnic po Hessayonu

Angleška klasifikacija vrtnic po skupinah se razlikuje od drugih razvrstitev.

Hessayon (1997) deli vrtnice v sedem skupin:

- hibridne čajevke,
- floribunde,
- vrtnice patio,
- miniaturne vrtnice,
- pokrovne vrtnice,
- popenjave vrtnice,
- rožni grmi.

Hibridne čajevke (Velikocvetne grmaste vrtnice)

Gre za najbolj priljubljeno skupino, gojimo jih kot grmaste ali kot debelne vrtnice. Cvetni poganjki so dolgi in cvetovi lepo oblikovani. Tipična hibridna čajevka ima srednje velike do velike cvetove, številni venčni listi so zviti v pravilno oblikovan stožec. Na cvetnih poganjkih lahko požene en sam cvet ali pa imajo še stranske popke. Hibridne čajevke praviloma poganjajo vse poletje in dolgo v jesen številne lepo oblikovane cvetove na dolgih steblih. Hibridne čajevke cvetejo manj pogosto kot floribunde in dajo nasadom manj barve.

Prva hibridna čajevka 'La France' je nastala leta 1867 s križanjem iz remotantke (hibridna ponavljalka) in čajevke iz Kitajske (Likar, 2004: 19).

Floribunde (Rožni grmi s cvetovi v šopih)

Leta 1979 so začeli v angleškem kraljevem združenju za vrtnice uporabljati novo klasifikacijo, po kateri so »floribunde« preimenovali v »rožne grme s cvetovi v šopih«, vendar se to ime ni nikoli zares udomačilo.

Floribunde po priljubljenosti prekašajo samo hibridne čajevke. Cvetovi so v velikih šopih, v vsakem se jih odpre več hkrati. So gotovo najprimernejše za barvit in dolgo cvetoč nasad, ki nas nobeno leto ne razočara. Oblika cvetov ni tako lepa kot pri hibridnih čajevkah. Največja pomanjkljivost floribund so premajhni cvetovi, ki se tudi po barvi in vonju ne morejo kosati z elegantnejšimi hibridnimi čajevkami.

Razlike med floribundami in hibridnimi čajevkami:

- floribunde cvetejo skoraj brez presledkov vse poletje in daleč v jesen, hibridne čajevke cvetejo z nekaj izrazitejšimi obdobji cvetenja,
- šopi cvetov so pri floribundah barvno učinkovitejši kot posamezni cvetovi hibridnih čajevk,
- floribunda je tudi precej bolj prezimno trdna kot hibridna čajevka,
- vzgoja floribund je v primerjavi s hibridnimi čajevkami manj zahtevna in v mokrem vremenu nas komaj kdaj razočarajo.

Vrtnice patio

Ta skupina vrtnic se je pojavila šele v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Gre za nizko rastoče vrtnice, ki so jih prej uvrščali med floribunde in so bolj gosto rastoče predstavnice te skupine. Niso sodile med miniaturne vrtnice, saj so bile previsoke in so imele prevelike liste ter cvetove, ravno tako pa jih ni bilo mogoče uvrstiti med floribunde, saj so bile po rasti precej manjše kot moderne grmaste vrtnice s cvetovi v šopih. Vrtnice patio zrastejo okoli 50 cm visoko in so zelo lepe lončnice.

Miniaturne vrtnice

Med miniaturnimi vrtnicami razlikujemo velike in majhne sorte. Majhne zrastejo do 22-23 cm, velike pa do 45 cm visoko. Cvetovi so različni po velikosti in jih razdelimo na tiste, ki so po premeru manjši kot 2,5 cm in jih imenujemo majhni. Veliki imajo premer okoli 5 cm. Zgodovina miniaturnih vrtnic je zelo zanimiva. V viktorijanskih časih so bile splošno razširjene in priljubljene. Na koncu 19. stoletja pa so skoraj izginile. Med najbolj znanimi je bila sorta 'Pompon de Paris'. Leta 1918 je major Roulet v Švici našel drobceno vrtnico, ki so jo gojili kot posodovko. S to »edino preživelo« vrtnico, ki je dobila ime R. roulettii (R. chinensis minima) se je začela zgodovina miniaturnih vrtnic v 20. stoletju. Žlahtnitelji so poskrbeli za pester izbor sort.

Pokrovne vrtnice

To skupino vrtnic so uvedli v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je bila skupina široko razraščajočih se vrtnic nizke rasti dovolj velika in dovolj pomembna, da so jo izločili iz skupine rožnih grmov in jo uvrstili v novo samostojno skupino. Vrtnice so zasajali kot pokrovne rastline že davno prej. Gre za vrtnice, ki večkrat cvetejo in so precej odporne proti boleznim. Zgodnejše pokrovne vrtnice so imele veliko pomanjkljivost: cvetele so namreč le kratek čas. Pokrovne vrtnice lahko zrastejo 20 cm ali 2 m visoko, razlikovati jih moramo med štirimi različnimi oblikami in velikostmi:

- majhne plazeče sorte: so 30-45 cm visoke in se razrastejo več kot 150 cm v širino,
- velike plazeče sorte: so višje od 45 cm in se razrastejo več kot 150 cm v širino,
- majhne previsne sorte: zrastejo do 95 cm visoko in se razrastejo manj kot 150 cm široko,
- velike previsne sorte: so vsaj 100 cm visoke in se razrastejo več kot 150 cm široko.

Zaradi svoje različne rasti, od nizke pokončne do lahno prevešajoče, so pokrovne vrtnice vesplošno uporabne: za učinkovito ozelenitev zemljišč, kot obroba gred ali pa samostojno rastoče. Uporabne so predvsem za grede in pobočja, zahvaljujoč gostemu listju in površinski rasti pokrovne vrtnice zatrejo nadležen plevel (Likar, 2004: 20).

Popenjave vrtnice

Razlikujemo dva tipa popenjavih vrtnic: *plezalke* in *vzpenjavke*. Plezalke imajo dolga upogljiva stebila, na katerih poženejo enkrat na leto veliki šopi majhnih cvetov. Vzpenjavke imajo toga stebila in večje cvetove, mnoge cvetejo večkrat na leto.

Plezalke so praviloma zelo raščave, poleti pričarajo na vrt obilo barve, žal pa večinoma cvetejo le enkrat v sezoni. Plezalke so manj priljubljene tudi zato, ker potrebujejo precej nege. Listi so zelo občutljivi na pepelasto plesen in jih je treba redno škropiti, tudi rez gosto prepletenih trnastih vej je vse prej kot prijetna. Vsako leto moramo odstraniti nekaj starih poganjkov. Navadno je za obraščanje zidov in drugih nelepkih opor bolje izbrati vzpenjavke, vendar so plezalke ponekod nenadomestljive.

Vzpenjavke imajo precej bolj toga stebila in večje cvetove, ki poganjajo v manjših skupinah kot pri plezalkah. Cvetovi poganjajo na zrelem lesu, torej na bolj ali manj trajnem ogrodju. Rez in vzdrževanje sta tako precej lažja.

Rožni grmi

Tipični rožni grmi so višje rasti kot vrtnice na gredah in jih lahko uvrstimo v eno od treh skupin: so bodisi botanične vrste (divji šipki), stare sorte (iz časov pred hibridnimi čajevkami) ali pa moderni rožni grmi. Večina rožnih grmov je večja od floribund ali hibridnih čajevk in praviloma jih režemo zelo malo ali pa sploh ne.

Cvetejo vse poletje do jeseni in zrastejo v močne grme. Večina sort izvira od hibridov Lambretiana. Ti so nastali s križanjem Noisettovk s čajevkami, mnogocvetnicami, hibridnimi čajevkami. Ko govorimo o rožnih grmih, se spomnimo na dišeče grme v vrtovih naših babic, ki pa so cveteli samo enkrat v sezoni.

2.2.2 Razvrstitev vrtnic po Šiftarju

Osnovna razvrstitev po Šiftarju se razlikuje glede na angleško klasifikacijo vrtnic.

Šiftar (1974) omenja naslednje skupine:

- botanične in parkovne rože,
- trajno cvetoče grmaste rože,
- hibridne ponavljalke,
- hibridne čajevke,
- mnogocvetnice,
- popenjavke.

Botanične in parkovne rože

Gre za obsežno in raznoliko skupino, v kateri so za vrtnarstvo zanimive samonikle vrste in njihovo bolj ali manj neposredno potomstvo; v tej skupini so tudi rože stolistnice in mahovke. Uporabne so v večjih parkih in v vrtovih za živice, skupine in kot posamično stoječi grmi. So močne rasti in vsestransko odporne. Rezati jih ni potrebno, ker cvetijo na starem lesu, izrezujemo samo suhe in poškodovane veje.

Trajno cvetoče grmaste rože

Skupina sort različnega izvora s skupno lastnostjo, da cvetejo vse poletje do jeseni in da zrastejo v velike močne grme. Večina sort izvira od hibridov *Lambretiana*, ki so nastali s križanjem *Noisettovk* ($R. \times noisettiána = R. chinénsis \times moscháta$) s čajevkami, hibridnimi čajevkami, mnogocvetnicami, *R. foetida* 'Bicolor' in *R. multiflóra*.

Hibridne ponavljavke ali remontantne rože

Po izvoru so raznolika skupina, sorte imajo skupno lastnost, da čez poletje dvakrat bujno cvetejo, cvetovi so veliki in trajni. Večina sort je nastala s križanjem med *R. chinensis* in sortami *R. gállica*, *R. damascéna* in *R. semperflórens*. Hibridne ponavljalke so bile skupaj s čajevkami od leta 1840 do začetka dvajsetega stoletja najbolj priljubljene rože, nato pa so se najboljše lastnosti obojih združile v hibridnih čajevkah. Izmed veliko sort je danes znana samo še 'Frau Karl Druschki', Lambert 1901, belo cvetoča in bujno rastoča sorta.

Hibridne čajevke ali žlahtne vrtnice

Žlahtne vrtnice združujejo najboljše lastnosti hibridnih ponavljalk, to so raščavost in odpornost zoper mraz, ter čajevk, od katerih so prevzele žlahtno oblikovan cvet in prijeten vonj. Sprva so bile znane samo bele, rožnate in rdeče sorte. S križanjem rumene *R. foetida* 'Persiana' in hibridnih čajevk so nastale rumene hibridne čajevke. Prve sorte so bile razvrščene v podskupino *pernetovk*, to so rumene in oranžno cvetoče hibridne čajevke. Današnjih rumeno cvetočih sort več ne ločujemo od drugih hibridnih čajevk. Število sort v tej skupini izredno hitro narašča, vse več je novih barv in barvnih kombinacij, ki so obstojne, ter novih oblik cvetov. Izredno se je izboljšala kakovost listja, saj imajo vse novejšje sorte veliko, temno zeleno, zgoraj bleščeče se listje. Odpornost zoper bolezn in mraz se je povečala, vse novejšje sorte so v naših podnebnih razmerah povsem odporne zoper mraz.

Mnogocvetnice

Skupna lastnost vseh mnogocvetnic je, da na enem cvetnem poganjku razvijejo hkrati več cvetov. Razdelimo jih na naslednje skupine:

- **poliante** imajo velika češuljasta in latasta socvetja z drobnimi cvetovi, ki ne dehtijo. Nastale so s križanjem med *R. multiflora* in *R. chinensis* 'Minima';
- **hibridne poliante** se od poliant razlikujejo po večjih posamičnih cvetovih, ki pri mnogih sortah prijetno dehtijo. Nastale so s križanjem med poliantami in prvimi hibridnimi čajevkami;
- **floribunde** imajo žlahtno oblikovane dehteče cvetove, podobne hibridnim čajevkam. Nastale so s križanjem med hibridnimi poliantami in hibridnimi čajevkami;
- **velikocvetne floribunde** imajo velike žlahtno oblikovane cvetove, ki se po velikosti bistveno ne razlikujejo od hibridnih čajevk. Nastale so s križanjem med hibridnimi čajevkami in floribundami;
- **liliputanke ali miniaturne rože** so nastale s križanjem med *R. chinensis* 'Minima' in nizkimi poliantami. Privlačne so zaradi nizke rasti, drobnega cvetja in listja, nekatere sorte so uporabne kot lončnice.

Popenjavke

Popenjavke so raznorodna skupina rož, katerih razvoj se je začel sorazmerno pozno, šele v 19. stoletju. Po izvoru jih razdelimo na naslednje skupine:

- a) ***Rosa arvensis* hibridi** so nastale s križanjem njivnega šipka, *R. arvensis*, in burbonk. Bile so močno rastoče in enkrat cvetoče, ki so jih spodrinile boljše sorte;
- b) **vedno zeleni šipek, *R. sempervirens*** so predvsem v Franciji križali z daljnovzhodnimi vrstami. Sorte so bile zelo občutljive na mraz. Za naše razmere so neprimerne;
- c) **popenjavke *setigera*** so nastale s križanjem ameriške prerijske rože *R. setigera* in sort od *R. gallica*; s prihodom boljših sort so bile kmalu povsem izrinjene;

- d) **popenjavke *multiflora*** so nastale takoj po letu 1860, ko je prispela v Evropo *R. multiflora*, ki so jo križali z različnimi sortami, vendar rezultati niso bili ugodni. S prihodom temno rdeče japonske sorte '*Crimson Rambler*' 1894, ki je prinesla vrsto dobrih lastnosti, so nastale dobre sorte popenjavk z bujno rastjo in velikimi socvetji. Na vse svoje potomce je prenesla slabo lastnost, da je neodporna zoper pepelasto plesen, zato so te sorte kmalu izpodrinile druge odporne;
- e) **popenjavke *Wichuraiana*** so nastale iz *R. wichuraiana*, ki ima zdravo, bleščeče se zeleno listje in dolgo cvete. Vse sorte razen 'New Dawn' cvetijo samo enkrat;
- f) **trajno cvetoče popenjavke** so zvečine *Kordesii* hibridi. Nastale so iz sorte 'Max Graf', (Bodwitsch 1919), ki je nastala s križanjem *R. wichuraiana* in *R. rugosa*. Združuje najboljše lastnosti *R. rugosa*, to je odpornost zoper mraz in zdravo, bleščeče se listje *R. wichuraiana*. Z nadaljnjim križanjem z različnimi poliantami, sortami *Wichuraiana* in hibridnim čajevkami, so nastale številne trajno cvetoče popenjavke, tipa *R. kordesii*;
- g) **sorte *climbing***; pri vseh skupinah rož je razširjen pojav, da posamezni poganjki rastejo močnejše ali poženejo celo dolge slabotne poganjke, podobno kot popenjavke, vendar njihove bujnosti ne dosežejo. Ohranijo vse lastnosti sorte, ker so te večinoma občutljive za mraz jih moramo pozimi temeljito zavarovati.

Poskus predstavitve enotne razvrstitve vrtnic nas torej sooči s problemom, ker soglasja ne uspe doseči niti stroki. Razlog lahko najdemo v tem, da se je v množici sortnih vrtnic težko znajti. Zmedo povečujejo različni sistemi razvrščanja in težava je tudi v tem, da se sistemske skupine samo deloma prekrivajo.

Na nekaj prejšnjih straneh smo predstavili dve različni delitvi vrtnic Hessayona in Šiftarja. Hessayon (1997) deli vrtnice v sedem skupin: hibridne čajevke, floribunde, vrtnice patio, miniaturne vrtnice, pokrovne vrtnice, popenjave vrtnice in rožni grmi. Na drugi strani Šiftar (1974) vrtnice deli na šest skupin: botanične in parkovne rože, trajno cvetoče grmaste rože, hibridne ponavljalke, hibridne čajevke, mnogocvetnice, popenjavke. Ta razvrstitev upošteva predvsem izhodiščne, divje rastoče vrste, ki so bile najbolj pomembne za nastanek neke skupine, medtem ko ima Hessayonova razvrstitev poudarek na uporabi in zunanjem videzu posameznih sort.

V zadnjem času zlasti nemški avtorji pišejo tudi o grednih vrtnicah. Pri tem mislijo na sorte različnega izvora, ki pa se uporabljajo za sajenje na grede. V te namene se uporabljajo poliante, hibridne poliante, floribunde, velikocvetne floribunde in liliputanke (Bärtels, 1991: 467).

2.3 ROZARIJ

Slovar slovenskega knjižnega jezika (1985: 547) definira rozarij kot: »vrtnarski pojem, ki pomeni nasad vrtnic zlasti za študijske namene«.

Rozarij ima svoj izvor v botaničnih vrtovih. Gre za samostojno enoto znotraj botaničnega vrta. Rozariji so namenjeni znanstveno-raziskovalnim in izobraževalnim namenom. Pred 19. stoletjem je bilo manj poudarka na oblikovni uporabi rastlin. Kasneje so rozariji zaradi oblikovnih in estetskih meril pritegnili širšo množico ljudi k opazovanju različnih sort vrtnic. Rozariji so imeli tudi estetsko funkcijo in so omogočali pridelavo vrtnic za prodajo s poudarkom na lepoti in odpornosti rastline.

Botanični vrt je botanično vzgojno-izobraževalna ustanova. Rožne grede so pogosto del botaničnega parka. Tudi Hyams (1985) pravi, da je ena od vsebin botaničnih vrtov tudi rozarij. Rozarij kot samostojna enota znotraj botaničnega vrta mora ponuditi opazovalcu raznolik sortiment vrtnic. Vrtnice ponujajo možnost zbiranja, preučevanja, križanja med sortami, ogledovanja barvne palete cvetov in listov.

Glavni namen rožnih zbirk je informirati posameznika o imenu sort, poreklu, načinu rasti, višini in širini sadik, barvi cvetov in listov ter ostalih lastnosti.

Osnovna in najmanjša prvina rozarija ali sistema rožnih gred je posamezna vrtnica, ki v skupini vpliva na vizualno podobo prostora. Rastlino opredeljujejo:

- barva, oblika in vonj cvetov;
- višina in način rasti;
- velikost in barva listov;
- čas cvetenja in pocvetanja;
- oblika in barva plodov.

Glede vsebinske opredelitve ločimo rozarije, kjer so grede zasnovane po določenem programu. Najpogostejši so:

- zgodovinski razvoj vrtnic (stare in moderne vrtnice),
 - evolucijski razvoj čajevk,
 - zbirka istih skupin vrtnic (npr. burbonke ali avtohtone vrste)
 - zbirka vrtnic z istimi ali podobnimi lastnostmi (barva, načini rasti, vonj vrtnic...)
- (Likar, 2004: 23).

Namen in oblika rozarija se nista veliko spremenila. Kljub temu je rozarij dobil širši pomen, saj ne pomeni le izbrano zbirko vrtnic, ki so botanično zanimive za raziskovanje, temveč pomeni katerokoli zbirko rož, ki zadošča tudi estetskimi, čutnim in pomenskimi merilom.

Rozarij se pojavlja kot zgodovinska oblika v sklopu reprezentančnega kompleksa palače, parka ali v okviru vzgojno-izobraževalnih območij, kot je botanični vrt. Programske značilnosti rozarija so lahko tudi raziskovalno delo, zato so nekateri rozariji zaprti in prehodni le v določenem času.

2.4 NEKAJ STARIH SORT, OHRANJENIH V NAŠIH VRTOVIH

V rozarijih, muzejih vrtnih rož, je okrog 6.000 sort, starih in novih vrtnic skupaj pa je v Evropi naprodaj pol toliko. Od velikega števila starih sort so se v vrtovih ohranile do današnjih dni le redke. Srečamo jih lahko po vsej Sloveniji, ne samo po vaseh, tudi po mestih. Mnoge med njimi so tako stare, da nihče ne ve več, kdaj in kdo jih je posadil. Nekatere so bile posajene nedavno, a so zrasle iz potaknjencev, ki so jih nekje odrezali.

Šiftar (2003) pravi, da je zgodovina rož dolga, saj iskanje lepših in bolj dehtečih sega v Evropi daleč v stari vek. Z odkrivanjem novih dežel je prihajalo v Evropo vse več novih rastlin, med njimi tudi šipki in celo sortne vrtnice, predvsem Kitajske. V začetku 19. stoletja se je zanimanje za rože izredno povečalo. Pred letom 1800 je bilo znanih 200 do 300 vrst in sort, leta 1829 je izdala neka francoska drevesnica katalog, v katerem je bilo opisano 2.000 sort, do leta 1870 je bilo znanih že okrog 7.000 različnih vrtnic. Opisanih naj bi bilo že več kot 40.000 sort, od katerih je velika večina že pozabljena. Stare vrtnice so izrinile novejša, ki v vseh lastnostih prekašajo starejše.

Večina še ohranjenih vrtnic je nastala konec devetnajstega in v prvih letih dvajsetega stoletja. Najpomembnejša skupna lastnost teh sort je, da se z lahkoto razmnožujejo s potaknjenci in da so raščave. Večina jih cveti samo enkrat, a so tedaj povsem prekrite s cvetjem. To je razlog, da se marsikdo odloči zanje. Glede ostalih lastnosti se ne morejo kosati z modernimi sortami, ki cvetijo do jeseni, katerih cvetovi ne bledijo in ne spreminjajo barve in so odporne proti boleznim.

Določanje starih, pa tudi nekoliko novejših sort je izredno nevhvaležno delo. Zanesljiva potrditev je samo, če se sorta najde v zanesljivem rozariju in se primerja z našimi primerki. Najpogostejše stare sorte, nastale pred prvo svetovno vojno, so vzpenjavke. Poleg teh so znane tudi sorte, ki spadajo v skupine burbonk, lambretovk, mahovk in stolistnic, ki jih je ohranjenih manj. Verjetno zato, ker niso tako raščave in ker večinoma cvetijo samo enkrat, v čemer ne morejo tekmovati z novimi sortami (Šiftar, 2003: 12-14).

Šiftar (2003) navaja sedem starih sort vrtnic, ki jih je moč najti v slovenskih vrtovih:

'American Pillar'

Nastala je leta 1902 v ZDA. Je vzpenjalka, ki cvete samo enkrat in tedaj zelo bogato. Cvetovi so preprosti, karminasto rdeči z belim očesom in rumenimi prašniki. V vrtovih jo je večinoma nadomestila podobna nova sorta 'Dortmund', ki ima prav tako bleščeče liste, cveti do jeseni. Za ljubitelje starih sort je 'American Pillar' zanimiva zato, ker je v katalogih večine drevesnic, ki pridelujejo stare sorte rož.

'Crimson Rambler'

Sorta je bila najdena leta 1878 v nekem vrtu v Tokiu in je verjetno nastala iz mnogocvetnega šipka. Prinesena je bila v Anglijo, od koder se je hitro razširila po Evropi. Je vzpenjalka, ki cveti le enkrat, ko je povsem pokrita z drobnimi vrstnatimi cvetovi. V cvetu je do 40 venčnih listov, ki so združenimi v velika latasta socvetja. Ob odpiranju so cvetovi lepe karminaste barve, a na soncu hitro obledijo - sonce jih kar ožge. Od vseh

starih sort je ta najpogostejša ne samo pri nas, temveč tudi v vseh sosednjih deželah. Razlog je izredno preprosto razmnoževanje z lesnatimi potaknjenci.

'Dorothy Perkins'

Sorta je nastala v ZDA, v največji drevesnici na svetu, kjer pridelujejo sadike rož in vrtnic že od leta 1901. Tudi ta vzpenjalka cveti samo enkrat, ker pa se cvetovi držijo sorazmerno dolgo, je ohranila priljubljenost. Listi so manjši kot pri drugih sortah, svetlozeleni, občutljivi za plesen vrtnic. Razmnožuje jo večina drevesnic, ki pridelujejo stare sorte rož.

'Félicité et Perpétue'

Roža je bila vzgojena v Franciji leta 1827. Nastala je iz vednozelenega šipka (*Rosa sempervirens*), zato ima prezimnozelene liste. Zacveti pozneje od drugih sort sredi poletja. Cvetni brsti so rahlo rožnati, cvetovi so mlečno beli z rahlim rožnatim navdihom, veliki do 4 cm. Cvet je rozetast, gosto vrstnat in močno diši. Cveti samo enkrat. Pri nas se je ohranila ponekod v toplih zavetnih legah na Dolenjskem in Posavju, opazi se tudi v vaseh v zaledju Pirana. V deželah z milo in vlažno klimo, kot je Nova Zelandija, se izredno razrašča in prekriva cele hiše. Pri nas včasih pozebe, a se hitro obnovi, ker dobro odganja iz korenin.

'Paul' s Scarlet Climber'

Je zmerno bujna vzpenjalka, ki zraste 3-4 m in je bila vzgojena v Angliji leta 1916. Cvetovi so veliki, škrlatno rdeči, polvrstnati in rahlo dišijo. Ko odcvita, barva ne zbledi in ne pomodri, kar je za sorte iz tistega časa še prava redkost. Zelo dobro prenaša dež. Sorta je zaradi cvetov in velikega listja še vedno priljubljena. Cveti samo enkrat, vendar dolgo, včasih malo pocveta.

'Variegata di Bologna'

Sorta je nastala v Italiji leta 1909. Ime v slovenščini pomeni »pisana iz Bolonje«. Ima nenavadno gosto vrstnate, zanimivo pisane cvetove, v vseh odtenkih od bele do temno rdeče barve in prijetnega močnega vonja. Zraste v gost grm, se pa lahko tudi vzpenja po ograji in pocvita. Sorta je nastala v času, ko se je iztekel čas starih sort in so se začele pojavljati prednice novih modernih sort. Pripada skupini burbonk, za katere je značilno, da vse močno pocvitajo. Bile so prve, ki so imele sorazmerno velike, goste vrstnate in močno dehteče cvetove. Imajo tudi skupno slabo lastnost: dovzetne so za šipkovo rjo in pepelasto plesen. Glavnina burbonk je nastala med letoma 1823 in 1880, zadnja leta 1920. Večino je povozil čas že na prelomu devetnajstega in dvajsetega stoletja, ko so jih prekosile sorte iz skupine ponavljalk. Zmaga ponavljalk je bila kratkotrajna, ker so se kmalu pojavile sodobne hibridne čajevke. Ta sorta se lahko še vedno kosa z marsikatero novejšo sorto, predvsem zaradi res zanimivega cveta.

2.5 SPLOŠNI NEMŠKI PREIZKUS ROŽNIH NOVOSTI (ADR - ALLGEMEINE

DEUTSCHE ROSENNEUHEITENPRÜFUNG)

Oznako ADR pridobijo lahko le posebno robustne in zdrave vrtnice, ki smejo nositi to zaželeno priznanje in lahko služi kot dobra orientacijska pomoč pri nakupu vrtnic. Komisija strokovnjakov, sestavljena iz predstavnikov nemškega urada za sorte, zveze nemških drevesnic in strokovnjakov neodvisnih preizkuševalnih vrtov, vsako leto preizkuša nove sorte glede odpornosti, cvetivosti, odpornosti proti mrazu, zdravja in očiščevanja cvetov. Nove sorte, ki jih prinesejo gojitelji, tri leta opazujejo in ocenjujejo v enajstih opazovalnih vrtovih po vsej Nemčiji. V tem času vrtnic ne smejo negovati s sredstvi za zaščito rastlin, da se pokaže robustnost sort. Le če so odporne proti boleznim listov, cvetijo dolgo in bujno ter so zelo odporne proti mrazu, novosti dobijo zaželeno priznanje. Pri ocenjevanju morajo vrtnice doseči najmanj 75 od 100 točk, da zadovoljijo preskusnim merilom.

Od ustanovitve preizkusa ADR leta 1950 so natančno pregledali že 1.500 sort. Toda le 120 jih je doslej prejelo pečat. Vsako leto morajo strokovnjaki pregledati približno 40 novih sort. Ker so se zahteve do vrtnic z leti spremenile, sorta s priznanjem ADR lahko tudi izgubi svoj pečat.

V letu 2006 sta se pojavili dve posebnosti: vrtnice ADR so morale prestati izjemne temperaturne razmere in jih je možno razvrstiti med zelo robustne. Prvič so pečat dobile retro vrtnice ('Pomponella', 'Flashlight'). Nekatere nagrajene vrtnice so zelo redke, druge pa lahko kupimo v vrtnarijah. Pri nakupu vrtnice je potrebno biti zelo pozoren na tako imenovano znamenje kakovosti ADR, ki je skoraj 50 let po uvedbi postalo pomembna pomoč pri odločitvi.

Gojitelji so pridno delali tudi na področju žlahtnih vrtnic. Ustvarili so nove sorte, ki se lahko pohvalijo z odličnim zdravjem in bogastvom cvetov, in to brez škropiva! Nekatere so že dobile zaželen predikat ADR, ki ga podelijo le zelo robustnim in bujno cvetočim vrtnicam. Med žlahtne vrtnice ADR spadajo 'Eliza', 'Grande Amore', 'Inspiration', 'Elina' in 'Berolina'. Ker večina žlahtnih vrtnic ni ravno tako robustna kot majhne grmaste ali gredne vrtnice, so strokovnjaki ADR sestavili seznam priporočljivih žlahtnih vrtnic, ki večinoma nimajo predikata ADR, kljub temu pa so ocenjene dobro. Rožnati 'Focus' in rdeče bela vrtnica 'Nostalgie' spadata mednje.

3 MATERIAL IN METODA DELA

V skladu s cilji naloge smo uporabili dve metodi:

- metoda intervjuja,
- metoda opazovanja.

3.1 METODA INTERVJUJA

Intervju smo opravili maja 2007 z gospodom Matjažem Mastnakom, uni. dipl. inž. gozd., ki je v Arboretumu zadolžen za vodenja in delavnice. Predmet pogovora so bile naslednje teme:

- zgodovina Arboretuma,
- zgodovina rozarija,
- prenova rozarija,
- sortiment vrtnic v rozariju,
- metode ocenjevanja vrtnic.

3.2 METODA OPAZOVANJA

Rozarij smo obiskali junija 2007, v času polnega cvetenja vrtnic.

Opazovali smo zastopanost posameznih skupin vrst vrtnic, in sicer:

- velikocvetne vrtnice (hibridne čajevke),
- mnogocvetne vrtnice (floribunde),
- prekrovne vrtnice,
- popenjave vrtnice,
- retro vrtnice,
- grmaste vrtnice in rugoze,
- zgodovinske vrtnice.

Opazovane vrtnice smo tudi fotografirali.

4 REZULTATI

4.1 ARBORETUM VOLČJI POTOK

Arboretum Volčji Potok je zasnovan kot sodobna, javnosti namenjena ustanova. Površen sprehajalec niti ne zazna, da se za videzom parka skriva občudovanja vredno rastlinsko bogastvo. Rastlinska zbirka namreč ne služi zgolj zadovoljevanju sle po kopičenju, temveč rabi kot gradivo za krajinsko arhitekturno oblikovanje prostora. Arboretum Volčji Potok je bil ustvarjen z namenom, da v obiskovalcu zbudi zanimanje za lepoto rastlinskega sveta in zdrami čut za naravo, oblikovano z mero in premislekom. Arboretum je privlačen ob vsakem letnem času. Veselje pomladi in razkošnost poletja poudarjajo nasadi enoletnih cvetlic in trajnic. Vendar cvetje le dopolnjuje glavno mikavnost arboretuma, lepoto grmovnic in dreves. Dolgoletni direktor Arboretuma Volčji Potok Miha Ogorevc je zapisal, da mora arboretum človeku omogočiti, da se sreča z drevesom, da v drevesu prepozna obliko življenja, enakovredno svoji.

Obiskovalec, ki ima odprto oko in srce, bo v arboretumu res spoznal, da smo si z drevesi v marsičem podobni. Tu rastejo posamezniki, ki so pravkar začeli svojo življenjsko pot in potrebujejo mnogo nege in skrbi, da se bodo uspešno povzpeli v svet odraslih. Z življenjsko silo ga očarajo drevesa v najboljših letih. Zamisli se ob orjakih, ki nosijo pečat vseh preživelih zgod in nezgod in ki jim počasi pešajo moči. Opazil bo, da obstajajo drevesa, ki dušijo vse okoli sebe in si prostor vzamejo zlepa ali zgrda, da so druga družabna, tretja tekmovalna, četrta zadovoljna v senci in varstvu močnejših. Kot ljudje so ta zadržana in skromna, ona košata in zahtevna, tretja muhasta in tako naprej. Domačinom delajo družbo tujci od blizu in daleč in vsak nam razkriva nekaj svojevrstnega in posebnega (*Dornik, Kako ... , 2003*).

Slika 1: Rozarij v Arboretumu Volčji Potok

Prof. Cirilu Jegliču gre zasluga, da park v Volčjem Potoku po drugi svetovni vojni ni doživel žalostne usode desetih drugih graščinskih parkov na Slovenskem. Po smrti Leona Souvana se je tu križalo mnogo različnih interesov. Obstajali so načrti za sindikalni turizem, za športna igrišča in gostinske lokale, za živinorejsko posestvo in podobno.

Leta 1952 so ustanovili arboretum in njegov kurator je postal prof. Jeglič. Kratko obdobje njegovega vodenja (1952-1957) je bil čas najhitrejšega razvoja arboretuma. Izdelal je splošni ureditveni načrt in se po njegovih smernicah takoj lotil terenskih del. Osnoval drevesnico in razmnoževališče rastlin, očistil in na novo zasadil je cele predele zanemarjenih parkov, iz trstišč, ki jih je preraščala robida, ustvaril jezero bele magnolije, opuščeni peskokop spremenil v skalnjak, uredil poti in celo vrsto koticov ob njih. V štirih letih se je število različnih lesnatih vrst in sort s stooseminosemdeset povzpelo na več kot tisoč; podobno rast je doživel tudi izbor trajnic. Prof. Jeglič je poleg tega napisal monografsko delo "Arboretum Volčji Potok". Knjiga, ki je izšla leta 1956, ostaja najizčrpnejši vir podatkov o Volčjem Potoku, njegovih rastlinah in načrtih.

V letih od 1957 do 1961 je Arboretum vodil Igo Oraš. Pod njegovim vodstvom so uredili jezero v Jelovi dragi, napravili več poti in posodobili vrtnarijo. Dokupil je nekaj parcel in povečal posest na 80 hektarov. Po tem obdobju se površina arboretuma ni več občutneje povečala.

Oraša je nasledil Miha Ogorevc, ki je bil direktor Arboretuma do leta 1988. Poslovanje Arboretuma je Ogorevc postavil na podjetniške temelje. Razvil je drevesničarsko proizvodnjo, postavil na noge načrtovalsko in izvajalsko službo, zgradil sodoben prodajni center in vratarnico, uredil parkirišče. Vzpostavil je mednarodne povezave, saj je tako lahko z izmenjavo prišel do novih rastlin. Leta 1969 je izšel tiskani seznam semen (*Index seminum*) iz Volčjega Potoka. Dokupil je še nekaj parcel, odpravil različne služnosti in preusmeril promet na javne ceste. Uredili so lastninsko stanje zemljišč in zgradb. Arboretum je dobil potrebno ograjo. Med na novo urejenimi prizorišči je treba izpostaviti rozarij, obširne nasade slečev, okolico Otočca in preurejeno Jezero bele magnolije. Iz močvirja pri upravi je zasijala Dolina astilb (Souvanova loka). Leta 1979 je izpod peresa Mihe Ogorevca izšel dragocen broširan vodič. V njem navaja, da se je število zbranih vrst in sort lesnatih rastlin povzpelo na več kot 3500. Podatek pove, da se je rastlinski sklad Arboretuma vztrajno bogatil.

Velik preobrat je ustanova doživela, ko je postal direktor Aleš Ocepek, ki to funkcijo opravlja še danes. Z neustavljivo vnetostjo se je lotil urejanja statusnega in finančnega položaja Arboretuma. Vrata ustanove je na široko odprl obiskovalcem in se pri tem oprl na sodobna tržna načela. Arboretum je v nekaj letih postal samoumeven gost najrazličnejših medijev. K temu so največ pripomogle odmevne cvetlične razstave s pisanim sporedom spremljajočih prireditev. Geslo "tulipan za vsakega Slovenca" pritegne v nekaj dneh spomladanske razstave na poti arboretuma na desetisoče obiskovalcev.

Razen od drevesničarstva in trgovine danes Arboretum živi od načrtovanja, zasajanja in vzdrževanja zasebnih vrtov in drugih zelenic. Dopolnilno dejavnost predstavljata cvetličarstvo in vzgoja nelesnatih rastlin. K finančni uspešnosti pripomorejo tudi cvetlične razstave. V Arboretumu je danes zaposlenih približno šestdeset ljudi (*Dornik, Kako ... , 2003*).

V Volčjem Potoku uspeva približno 2.500 vrst in sort iglavcev in listavcev ter okoli 300 samoniklih zelnatih rastlin. Število različnih trajnic in enoletnic se iz leta v leto spreminja. Drevesa in grmi pripadajo tako osnovnim botaničnim vrstam iz Evrope, Severne Amerike in Azije kot sortam, ki so bile vzgojene v okrasne namene. Najbogatejše so zbirke vrst javorjev, lip, brez in bukev. Med javorji je posebno veliko sort pahljačastega javorja (*Acer palmatum*). Pozornost zaslužijo tudi luskasti iglavci, ki jih je

največ okoli rozarija. Obiskovalci najbolj občudujejo sleče (rododendrone) in vrtnice. Strokovnjaki hvalijo še zbirko zimzelenih listavcev (*Arboretum Volčji Potok*, 2006).

Arboretum je v osnovi pojmovan kot študijska ustanova, vendar je danes še veliko več. Zbirka lesnatih rastlin predstavlja živo drevje in druge lesnate rastline kot individuumne in kot del raznih zasaditev. Tu lahko spoznamo številne vrste iz podobnih klimatskih razmer severne poloble, spoznamo njihova imena, značilnosti in njihovo estetsko vrednost. Nudi idealen prostor za izobraževanje študentov naravoslovnih smeri, srednješolcev in tudi osnovnošolskih otrok. Ima dobre možnosti za širjenje zbirk in znanja o drevesnih in grmovnih vrstah in novih sortah. Poleg lesnatih rastlin pa v zadnjih letih vključuje tudi razne nasade trajnic ter enoletnic in s tem privablja širši krog obiskovalcev.

Arboretum Volčji Potok je bil leta 1999 v celoti razglašen za kulturni spomenik najvišjega pomena. Odlok o razglasitvi (Ur. list RS št. 82/1999) to odločitev utemeljuje z besedami: "Enota ima zaradi kulturnih, zgodovinskih, krajinskih in vrtnoarhitekturnih izjemnih lastnosti poseben pomen za Republiko Slovenijo. Zato jo razgllašamo za kulturni spomenik državnega pomena z lastnostmi spomenika oblikovane narave.

Lastnosti, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik državnega pomena: Arboretum sodi med najpomembnejšo vrtno dediščino v Sloveniji. Preoblikovanje nekdanjega grajskega kompleksa z vključitvijo ohranjenih grajenih prvin v parkovno zasnovu v krajinskem slogu, uporaba drevnine, zelnatih trajnic in vodnih motivov ter sožitje z naravnimi lastnostmi območja označujejo enkratnost Arboretuma. Tematsko zasnovane enote so likovno in ekološko uravnotežene ter med seboj povezane kot različna krajinska prizorišča. Posebna vrednota je vključitev vidnih prostorskih kvalitet bližnje (grič Holmec s cerkvijo) in daljne okolice (Kamniške Alpe) v koncept zasnove. Zaradi velike raznolikosti rastlinskega materiala, zbranega v Arboretumu, je ta pomemben tudi v biotskem in genetskem pogledu."

4.2 ROZARIJ V ARBORETUMU VOLČJI POTOK

4.2.1 Prenova rozarija

Rožni vrt je na sedanjem mestu v šestdesetih letih prejšnjega stoletja ustvaril Miha Ogorevc, dolgoletni direktor Arboretuma Volčji Potok. Ob poteh si je na trati zamislil po dve vrsti gred v obliki šahovnice, vse skupaj pa je obdal z zelenim okvirjem iglavcev.

Jeseni 2001 in spomladi 2002 je Arboretum v celoti prenovil svoj rozarij - vrt za vrtnice. Vrtnice so bile po treh letih že v svoji najlepši podobi: dobro vraščene, vitalne in bogato cvetoče. Rožni vrt je ohranil osnovno podobo iz šestdesetih let minulega stoletja, doživel pa je velike vsebinske spremembe. Večino starih rožnih grmov so zavrgli. Nov poudarek je na odpornih sortah vrtnic, ki v naših razmerah še niso bile preizkušene. V Arboretumu želijo obiskovalcem predstaviti sorte, ki so lepe tudi ob minimalni uporabi kemične zaščite.

Prenova rožnega vrta je potekala v sodelovanju s kranjsko območno enoto Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (takrat še ZVNKD iz Kranja), ki je projekt v letu 2001 tudi finančno podprl. Pred zimo so bila opravljena vsa zemeljska dela, spomladi 2002 so bile posajene vrtnice. Prečna pot, ki je bila v starem rozariju le nakazana, je tokrat izvedena v pesku in omejena z robniki, tako kot druge poti v prenovljenem rozariju. Nov element je osrednja razširitev na prečni poti; namenjena je posedanju v senci popenjavk, ko bodo te dovolj močne za plezalne loke. Vhod je prestavljen v diagonalo rozarija, s čimer se je že od vrat odprl pogled na rožni vrt. Zeleni okvir rožnega vrta predstavlja nasad iglavcev.

V rozariju in njegovi okolici uspeva 200 različnih sort vrtnic. Razen nekaj starejših primerkov so vse vrtnice označene z imenskimi tablicami. Na njih je poleg imena sorte zapisan tudi žlahtnitelj, ki je vrtnico vzgojil, in leto, ko je nastala. Dodana je tudi oznaka, v katero skupino (razred) sorta vrtnice sodi. Različne zvrsti vrtnic so sajene v skupine, znotraj skupin pa porazdeljene po barvah (*Mastnak M., Obnovljeni rozarij ...*, 2007).

V prenovljenem rozariju je poudarek na sortimentu sodobnih rezistentnih sort. Sorte so bile izbrane tako, da nazorno prikažejo veliko pestrost svojega rodu. Tu so divji in na pol divji šipki, skupina starih, zgodovinskih vrtnic, veliki rožni grmi, zbirka sortnih rugoz, nekaj je tudi popenjavk. Najštevilčnejša je skupina mnogocvetnih vrtnic (floribund), skoraj toliko je najžlahtnejših vrtnih rož - hibridnih čajevk. Sodobne smernice pri vzgoji novih sort zastopajo prekrovne vrtnice in angleške, francoske ter nemške retro vrtnice. Retro vrtnice imajo razkošne, starinsko oblikovane in lepo dišeče cvetove, a za razliko od zgodovinskih rož cvetijo od junija do jeseni.

Že dolga leta spadajo angleške vrtnice gojitelja Davida Austina med ljubljence velikega števila ljubiteljev vrta. O Austinovih vrtnicah se zato ponavadi govori kot o angleških vrtnicah. Pojem »angleških vrtnic« se je usidral tudi pri nas in označuje linijo sodobnih vrtnic s staromodnim šarmom in modernim cvetnim temperamentom. V tem pomenu »angleške« vrtnice gojijo tudi Francozi: pri Meillandu jim pravijo romantične, pri Guillotu velikodušne (rosa generosa) vrtnice. Pri Nemcih je h kopičenju oznak prispeval svoje

Tantau z nostalgичnimi vrtnicami. V želji, da bi se izognili preobilju naštetih imen, ki so medtem postale že blagovne znamke velikih vrtničarskih firm, govorimo o retro vrtnicah. Po svojih lastnostih spadajo retro vrtnice v različne skupine vrtnic: med hibridne čajevke, floribunde, rožne grme in popenjavke.

4.2.2 Sortiment vrtnic v rozariju

Vrtnice v rozariju Arboretuma Volčji potok v splošnem razvrstimo na več skupin:

Mnogocvetne vrtnice

So najbolj priljubljene za saditev na grede po vrtovih in parkih. Cvetove imajo v večjih socvetjih. Med mnogocvetne vrtnice so poleg običajnih grednih sort uvrščeni še rožni grmi, s čimer je doseženo višinsko stopnjevanje nasada.

Bistvo mnogocvetnic so cvetovi v velikih skupinah. Prav cvetovi v šopih naredijo mnogocvetnice tako opazne in iz grede vrtnic ustvarijo cvetno preprogo. S svojim najbolj opaznim barvnim učinkom imajo zelo velik učinek že na daljavo. Oblika cvetov je enostavna ('Betty Prior'), polvrstnata ('Class Act') ali gosto vrstnata ('Gruss an Achen'). Mnogocvetnice so tudi mnogo bolj cvetljive od velecvetnih vrtnic: vztrajno cvetijo, nekatere s komaj kaj počitka, od junija do slane (Mastnak, 2007b: 6).

Velikocvetne vrtnice

Velikocvetne vrtnice imajo navadno po en cvet na stebelu. Cvetovi so žlahtne oblike in praviloma tudi vonja. Pri večini najdemo dolge ravne poganjke z velikimi dišečimi cvetovi, ki so lepo izoblikovani in simetrični. Zrastejo od 0,75 m do 1,8 m in tvorijo cvetove skozi celo rastno sezono. Cvetovi se navadno pojavljajo posamezno na dolgih, močnih steblih, zaradi česar so uporabne tudi za rezano cvetje. Skoraj vedno so vrstnati in obarvani s številnimi niansami z izjemo modre.

Zgodovinske vrtnice

Spomladi leta 1999 je bilo v rožnem vrtu Arboretuma Volčji Potok posajenih trinajst historičnih vrtnic. Gre za izbor vrtnih rož, ki so nastale do sredine 19. stoletja. Zastopano je bilo šest skupin vrtnic, in sicer tri bele rože (*Rosa alba*), dve burbonki, ena stolistnica, dve damaščanki, tri galke (*Rosa gallica*) in dve mahovki.

Sorte so bile izbrane po dveh glavnih kriterijih, bile naj bi zdrave in lepo dišeče. Prijele so se vse in tudi drugo leto ni bilo znakov poškodb zaradi mraza. Historične vrtnice cvetijo večinoma na starem, vsaj enoletnem lesu. Imajo manjši cvet kot podobno cvetoče, vendar bolj razširjene retro vrtnice (zlasti t.i. angleške vrtnice) (Mastnak, 2000: 24).

Prekrovnne vrtnice

So sodobna skupina vrtnic. Namenjene so prekrivanju večjih parkovnih površin in brežin. So zelo zdrave, goste in večinoma nizke rasti ter majhnih, a številnih cvetov.

Parkovne vrtnice in šipki

Poleg nekaterih divjih prednikov žlahtnih rož je v rozariju tudi nekaj okrasnih šipkov. Obsežna je tudi skupina vrtnic za parke (Mastnak M., *Obnovljeni rozarij ...*, 2007).

V prenovljenem rozariju je zajeto sedem skupin vrtnic:

- 1) velikocvetne vrtnice (hibridne čajevke),
- 2) mnogocvetne vrtnice (floribunde),
- 3) prekrovne vrtnice,
- 4) popenjave vrtnice,
- 5) retro vrtnice,
- 6) grmaste vrtnice in rugoze,
- 7) zgodovinske vrtnice.

Preglednica 1: Oznake vrtnic rozarija v Arboretumu Volčji Potok
(»Sorte vrtnic..., 2007«)

A	zgodovinska roža - alba
B	zgodovinska roža - burbonka
C	zgodovinska roža - stolistnica
CI B	popenjava burbonka
CI HT	popenjava hibridna čajevka
D	zgodovinska roža - damaščanka
F	floribunda
FGr	floribunda grandiflora
HCh	skrižana bengalka
HGal	zgodovinska roža - skrižana galka
HMoy	skrižana Moyesov šipek
HMSk	skrižana muškatka
HMult	skrižana multiflora
HP	skrižana ponavljalka
HRg	skrižana rugoza
HSem	skrižani vedno zeleni šipek
HSpn	skrižani bodičasti šipek
HT	hibridna čajevka
HWich	skrižana vihurovka
M	zgodovinska roža - mahovka
P	zgodovinska roža - portlandka
Pre	prekrovn
S	rožni grm
Sp	šipek
HKor	kordesovka

V nadaljevanju predstavljam preglednico, ki kaže razporeditev posamezne sorte v rozariju (št.grede), poimenovanje sorte, žlahtnitelja in leto žlahtnjenja:

Preglednica 2: Vrtnice rozarija v Arboretumu Volčji Potok (*»Sorte vrtnic...«, 2007«*)

Št. grede	Sorta	Žlahtnitelj/leto	Skupina
1	Easy Cover	Poulsen, 1996	pre
2	Bassino	Kordes, 1988	pre
3	Red Cascade	Moore, 1976	pre
4	Heidefeuer	Noack, 1995	F
5	Chorus	Meilland, 1975	F
6	Dirigent	Tantau, 1956	S
7	Neues Europa	Kodes, 1965	F
8	Lilli Marleen	Kordes, 1959	F
9	Europeana	De Ruiter, 1963	F
10	Gipsy	Suzuki, 1986	F
11	Décor Arlequin	Meilland, 1986	S
12	Rouge Meillandécor	Meilland, 1990	Pre
13	Tornado	Kordes, 1973	F
14	Mariandel	Kordes, 1986	F
15	Bischofsstadt Paderborn	Kordes, 1964	S
16	Florian	Meilland, 1971	F
17	Montana	Tantau, 1974	F
18	Matthias Meilland	Meilland, 1993	F
19	La Sevilliana	Meilland, 1982	F
20	Dortmund	Kordes, 1955	HKor
21	Nina Weibull	Poulsen, 1961	F
22	Morgenrot	Kordes, 1985	HSpn
23	Andalusien	Kordes, 1977	F
24	Schleswig 87	Kordes, 1987	F
25	Ulrich Brunner Fils	Levet, 1882	HP
26	Manou Meilland	Meilland, 1979	HT
27	Dynastie	Meilland, 1993	HT
28	Bad Birnbach	Kordes, 1999	F
29	NDR 1 Radio Niedersachsen	Kordes, 1996	F
30	Rosarium Uetersen	Kordes, 1977	S
31	Neon	Kordes, 2001	F
32	Silberlachs	Kordes, 1997	F
33	Blühwunder	Kordes, 1995	F
34	Bonica 82	Meilland, 1982	F
35	Centenaire de Lourdes	Delbard, 1958	F
36	Palmengarten Frankfurt	Kordes, 1988	S
37	Royal Bonica 82	Meilland, 1994	S
38	Mozart	Lambert, 1937	HMSk
39	Home&Garden	Kordes, 2001	F
40	Viridiflora		HCh
41	Diadem	Tantau, 1986	F
42	The Queen Elisabeth Rose	Lammerts, 1954	F
43	Rosenprofessor Sieber	Kordes, 1997	F

se nadaljuje

nadaljevanje

Št. grede	Sorta	Žlahtnitelj/leto	Skupina
44	Queen Mother	Kordes, 1998	F
45	Lichtkönigin Lucia	Kordes, 1966	S
46	Friesia	Kordes, 1973	F
47	Gruss an Aachen	Geduldig, 1909	F
48	Sangerhäuser Jubiläumsrose	Kordes, 2003	F
49	Postillon	Kordes, 1998	S
50	Bernstein Rose	Tantau, 1987	F
51	Caramella	Kordes, 2001	S
52 a	Concerto 94	Meilland, 1994	S
52 b	Galaxy	Meilland, 1998	F
53	Apricola	Kordes, 2000	F
54	Westerland	Kordes, 1969	S
55	Marie Curie	Meilland, 1997	F
56	Orange Sensation	De Ruiter, 1961	F
57	Fellowship	Harkness, 1992	F
59	Frédéric Mistral	Meilland, 1995	HT
60	The Mac Cartney Rose	Meilland, 1995	S
61	Paris d'Yves Saint Laurent	Meilland, 1995	HT
62	Panthère Rose	Meilland, 1982	HT
63	Mondiale	Kordes, 1993	HT
64	Lady Like	Tantau, 1989	HT
65 a	Acapella	Tantau, 1994	HT
65 b	Caprice de Meilland	Meilland, 1997	HT
66	Zéphirine Drouhin	Bizot, 1968	Cl B
67	New Dawn	Somerset, 1930	Hwich
68	Sympathie	Kordes, 1964	Cl HT
69	Don Juan	Malandrone, 1958	Cl HT
70	Nosatalgie	Tantau, 1996	HT
71	Burgund 81	Kordes, 1981	HT
72	Schwarze Madonna	Kordes, 1992	HT
73	Ingrid Bergman	Poulsen 1986	HT
74	Erotika	Tantau, 1968	HT
75	Papa Meilland	Meilland, 1963	HT
76	Barkarole	Tantau, 1987	HT
77	Mildred Scheel	Tantau, 1976	HT
78	Duftzauber 84	Kordes, 1984	HT
79	Duftwolke	Tantau, 1963	HT
80	Charlotte Rampling	Meilland, 1991	HT
81	Charles de Gaulle	Meilland, 1974	HT
82	Mainzer Fastnacht	Tantau, 1964	HT
83	Polarstern	Tantau, 1982	HT
84 a	Memoire	Kordes, 1992	HT
84 b	Cosmos	Meilland, 1994	HT
85	Sebastian Kneip	Kordes, 1997	HT
86	Grisbi	Meilland, 1956	HT
87 a	Golden Medallion	Kordes, 1991	HT

se nadaljuje

nadaljevanje

Št. grede		Sorta	Žlahtnitelj/leto	Skupina
87	b	Paul Richard	Meilland, 1994	HT
88		Apéritif	McGredy, 1998	HT
89		Catherine Deneuve	Meilland, 1981	HT
90		Berolina	Kordes, 1986	HT
91	a	Lolita	Kordes, 1972	HT
91	b	Philippe Noiret	Meilland, 1998	HT
92		Gloria Dei / Mme A. Meilland	Meilland, 1945	HT
93		Whisky	Tantau, 1967	HT
94		Goldstern	Tantau, 1966	CI HT
95		Leverkusen	Kordes, 1954	HKor
96		Schwanensee	Mc Gredy, 1968	CI HT
97		Félicité et Perpétue	Jacques, 1827	HSem
98		<i>Rosa moyesii</i>		Sp
99		Marguerite Hilling	Hilling, 1959	HMoy
100		R. sweginzowii 'Macrocarpa'		Sp
101		Margaret Merril	Harkness, 1977	F
102		Nevada	Dot, 1927	HMoy
103		La Paloma 85	Tantau, 1985	F
104		Schneewittchen	Kordes, 1958	F, S
105		Jacqueline du Pré	Harkness, 1988	F
106		Abbaye de Cluny	Meilland, 1993	HT
107	a	Jean Giono	Meilland, 1994	HT
107	b	Paul Richard	Meilland, 1994	HT
108		Alphonse Daudet	Meilland, 1997	HT
109		Yves Piaget	Meilland, 1984	HT
110		Léonard de Vinci	Meilland, 1994	F
111		<i>Rosa rubiginosa</i>		Sp
112	a	Rabelais	Meilland, 1998	F
112	b	Sonnenschirm	Tantau, 1993	pre
113		Othello	Austin, 1986	S
114		Gertrude Jekyll	David Austin, 1986	S
115		Mary Rose	David Austin, 1983	S
116		Heritage	David Austin, 1984	S
117		Abraham Darby	Austin, 1985	S
118		Graham Thomas	David Austin, 1983	S
119		Schneezwerg	Lambert, 1911	HRg
120		Dagmar Hastrup	Hastrup, 1914	HRg
121		Maréchal Tito	Meilland, 1972	HRg
122		<i>Rosa rugosa</i>		Sp
123		Therese Bugnet	Bugnet, 1950	HRg
124		F.J. Grotendoorst	De Goey, 1918	HRg
125		Hansa	Schaum & Van Tol, 1905	HRg
126		Mrs Anthony Waterer	Waterer, 1896	HRg
127		Roserai de l'Haÿ	Cochet, 1901	HRg
128		Max Graf	Bowdich, 1919	HRg

se nadaljuje

nadaljevanje

Št. grede	Sorta	Žlahtnitelj/leto	Skupina
129	Hansaland	Kordes, 1993	HRg
130	Robusta	Kordes, 1979	HRg
131	Claus Groth	Tantau, 1951	HSpn
132	Frülingsgold	Kordes, 1937	HSpn
133	Maigold	Kordes, 1953	HSpn
133	Maigold	Kordes, 1953	HSpn
134	<i>R. sericea</i> 'Pteracantha'		Sp
135	<i>Rosa</i> sp.		Sp
136	Veilchenblau	Schmidt, 1909	HMult
137	<i>Rosa</i>		Sp
138	Sea Foam	Schwartz, 1964	pre
139	Lavander Dream	Interplant, 1985	pre
140	Repandia	Kordes, 1983	pre
141	Pink Bassino	Kordes, 1998	pre
142	The Fairy	Bentall, 1932	pre
143	Sommerwind	Kordes, 1985	pre
144	Knirps	Kordes, 1997	pre
145	Mirato	Tantau, 1990	pre
146	Sommermärchen	Kordes, 1993	pre
147	Gärtnerfreude	Kordes, 1999	pre
148	Rody	Tantau, 1994	pre
150	Diamant	Kordes, 2001	pre
151	Sommerabend	Kordes, 1995	pre
152	Königin von Dänemark	1926	A
153	Rose de Rescht	nezn., pred 1900	P
154	Celestial	Dupont, pred 1810	A
155	Mme Hardy	Hardy, 1832	D
156	Maiden's Blush	nezn., pred 1400	A
157	Charles de Mills	nezn.	HGal
158	Violacea	pred 1800	HGal
159	Rasa gallica Officinalis	nezn., pred 1500	HGal
160	Président de Sèze	Mme. Hébert, 1828	HGal
161	Cardinal de Richelieu	Laffay, 1840	HGal
162	Mme Isaac Pereire	Garcon, 1881	B
163	La Reine Victoria	Margottin, 1851	B
164	Fantin-Latour	nezn., okoli 1900	C
165	Général Kléber	M.Robert, 1856	M
166	Gloire des Mousseux	Jean Laffay, 1852	M
167	Semiplena	nezn., pred 1597	A
168	Suaveolens	nezn., 1750	A
169	<i>Rosa gallica</i> 'Versicolor'	nezn. pred 1581	HGal
170	Gärtnerfreude		pre
171	<i>Rosa spinsissima</i> cv.		HSpn
172	Complicata	nezn., pred 1800	HGal
173	American Pillar	Van Fleet, 1902	HWich
174	<i>Rosa</i>		

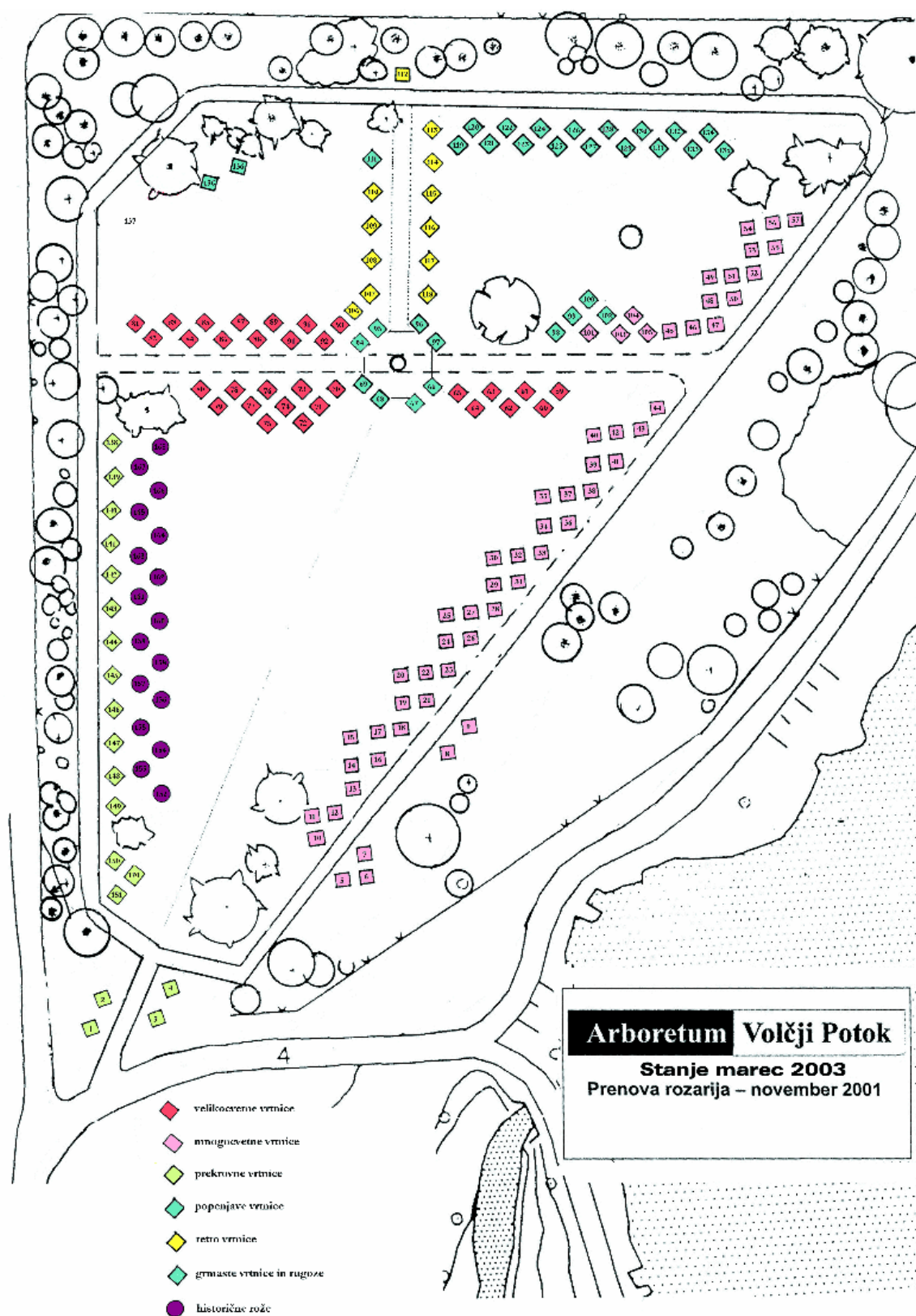
se nadaljuje

nadaljevanje

Št. grede	Sorta	Žlahtnitelj/leto	Skupina
175	<i>Rosa</i>		
176	<i>Rosa canina</i>		Sp
178	Golden Wings		HSpn
200	<i>Rosa glauca</i>		Sp
201	<i>Rosa moyesii</i>		Sp
202	<i>R. sericea</i> 'Pteracantha'		Sp
203	<i>Rosa hugonis</i>		Sp
220	<i>Rosa hugonis</i>		Sp
221	Dorothy Perkins	Jackson&Perkins, 1901	HWich
230	Blairi No.2	Blair, 1845	B
231	Rush	Lens, 1983	S
232	(zraveh Rush)		S
300	Guirlande d'Amour (otok)	Lens, 1993	HMask

Preglednica 3: Vrtnice - zmagovalke

Leto	Ocenjevanje	Vrtnica - zmagovalka
2004	strokovna komisija	'Leonardo da Vinci'
	obiskovalci	'Schwarze Madonna'
2005	strokovna komisija	'Bad Birnbach'
	obiskovalci	'Fellowship'
2006	strokovna komisija	'Abraham Darby'
	obiskovalci	'The McCartney Rose'
2007	strokovna komisija	'Home&Garden'
	obiskovalci	'Nostalgie'

Slika 2: Razporeditev vrtnic po skupinah v rozariju Arboretuma Volčji Potok

4.2.3 Ocenjevanje vrtnic

O tem, katere vrtnice so najlepše, sta doslej štirikrat odločila slovensko občinstvo in strokovna komisija. Priložnost za to je slovenski dan vrtnic, ki ga skupaj pripravljata Društvo ljubiteljev vrtnic Slovenije in Arboretum Volčji Potok. Vsako leto izberejo najlepše vrtnice iz skupin mnogocvetnic, velecvetnih, prekrovnih in rožnih grmov, ki so v rozariju. V letih 2004, 2005, 2006 in 2007 so izmed sort, ki so posajene v rozariju Arboretuma Volčji Potok, obiskovalci in strokovna komisija izbrali najlepšo vrtnico (2004), najlepšo mnogocvetno vrtnico (2005), najlepše dišečo vrtnico (2006) in najlepše obarvano vrtnico (2007).

Pri razpravi o ocenjevanju vrtnic velja nekaj besed posvetiti tudi oblikam cvetov, oblikam venčnih listov, tipom zelenih delov, vonju in barvi vrtnic.

Oblike cvetov

- a) POKONČEN ZVIT: klasična oblika cveta hibridnih čajevk z dolgimi središčnimi venčnimi listi, ki so zviti v pravilno oblikovan stožec;
- b) NEUREJENO SREDIŠČE: središčni venčni listi niso urejeno razporejeni, središče je nepravilno oblikovano;
- c) RAZPRT: v osnovi pravilno oblikovan cvet v času odcvetanja, široko razprti venčni listi odkrivajo prašnike v središču;
- d) KROGLAST: zelo vrsnat cvet, venčni listi so »zloženi« v kroglo, ki povsem zapira središče;
- e) ODPRT SKLEDAST: zelo vrstnat cvet, venčni listi se razpirajo v lepo oblikovano skodelico, središče je odprto;
- f) ŠTIRIDELN: notranji venčni listi oblikujejo štiri izrazito ločene dele, tako da ni središčnega stožca;
- g) PLOŠČAT: ploščat cvet z nizkim središčem, izrazito nevrstnat (5 venčnih listov);
- h) ROZETAST: ploščat cvet z nizkim središčem, iz mnogih kratkih, pravilno razporejenih venčnih listov.
- i) POMPON: kroglast cvet, sestavljen iz mnogih kratkih, pravilno razporejenih venčnih listov.

Glede **oblike venčnih listov** lahko rečemo, da imajo vrtnice večinoma enostavne venčne liste, za hibridne čajevke in nekatere floribunde pa so značilni izvihani. Nove sorte se pogosto ponašajo tudi s posebno lepimi venčnimi listi z valovitim robom, sorte iz skupine 'Grootendorst' pa imajo nazobčan rob.

Za **liste** velja, da ima tipični list pri vrtnicah gladko površino, sestavljen je iz petih ali sedmih lističev. Ta standardni opis velja za skoraj vse sorte, opazno pa so velike razlike glede na voščeno prevleko. Nekateri listi se tako močno svetijo, kot bi bili namazani z oljem, nekateri sploh nimajo svetleče prevleke, znane so seveda tudi vse različice med tema dvema skrajnostma. So torej tri osnovne skupine: svetleči, polsvetleči (srednje svetleči) in nesvetleči (mat) listi.

Nekateri (denimo pri sorti 'Canary Bird') spominjajo na praproti in delujejo zelo dekorativno. Tudi listna površina ni vedno gladka, pri grmih vrste *Rosa rugosa* so listi globoko rebrasti, listna površina je značilno nagubana (listi rugoza).

Ko ocenjujemo razcvetelo vrtnico, jo skoraj vedno poduhamo. Tudi **vonj** prispeva k celostni podobi. Sorte so razdeljene v naslednje skupine: cvetovi ne dišijo, cvetovi rahlo dišijo, cvetovi dišijo in cvetovi omamno dišijo.

Seveda je razumljivo, da ocene vonjav pogosto niso najbolj objektivne, saj so vonjave odvisne od marsičesa:

- Osební okus: nekateri ljudje uživajo v težkih, sladkobnih vonjih, drugi pa bolj svežih in sadnih.
- Osebna občutljivost: nekateri ljudje slabo vonjajo, to pomanjkljivost je pogosto drugače kot pri slabovidnosti ali naglušnosti težko opaziti.
- Razvojni stadij cveta: nekatere vrtnice najbolj dišijo, ko se odpirajo, druge, ko je cvet povsem odprt.
- Vreme: višja temperatura in večja zračna vlaga omogočata izrazitejše vonjave.

O vonjavah pri vrtnicah govorimo največkrat v zvezi s cvetovi, nekatere sorte pa so znane tudi po dišečih (zelenih) listih (Hessayon, 1996: 4-6).

Zaradi oblike in **barve cvetov** so vrtnice v prostoru vpadljive in hitro opazne. Vsebujejo širok spekter barv, ki se v barvnem krogu razteza od nasičene rumene, zlate, oranžne, cinober, škrlatno rdeče, karmin, rdeče-vijolične do purpurne barve. Cvetovi vrtnic vsebujejo največjo paleto barvnih odtenkov med rastlinami, razen modre.

Stare vrtnice imajo ponavadi svetle barve, moderne pa se nagibajo k temnejšim barvam. Mnoge moderne vrtnice imajo čisto barvo rdeče, rumene, svetlo zlate ali bele. Barve cvetov modernih vrtnic imajo močan barvni učinek.

Bela prinaša svežino, eleganco v grede, vendar z njo ne smemo pretiravati. Bele vrtnice se lahko dopolnjujejo z drugimi vrtnicami ali pa z drugimi rastlinami močnih barv.

V drugi skupini omenjamo hladnejše barve cvetov. Mednje največkrat spadajo stare vrtnice (damaščanke, galske, alba, portlandske, burbonke). Največ je rožnatih ter lila barv, ki se med seboj uspešno barvno usklajujejo. Stare vrtnice vsebujejo tudi barve od bele do svetlo rožnate, vijolične, barva fuksije in škrlatne.

Sivo-srebrno listje poudari ostale glavne barvne nianse. Rdeča in rožnata dobita v kombinaciji sivo zeleno svetel izraz. Tople barve (rdeča, oranžna, rumena, cinober) dobijo v povezavi s srebrnimi in bronastimi listi vrtnic poudarek. Zelenilo deluje nevtrarno med barvami, zato je pomembno pri ustvarjanju prehodov med njimi.

Barvni učinek rastline se spreminja tudi s svetlobo, ki seva nanjo. Barve pod močno svetlobo nekoliko »pomodrijo«. Vzrok zato je prisotnost rumene barve, ki se sama nekoliko pobeli, tako da kombinacija vseh barv učinkuje modro.

Nekatere barve vrtnic so pogostejše od drugih. Oranžna, zlata, koralna, barva lososa, marelice in rožnate školjke se redkeje pojavlja v primerjavi z rumeno, karmin, rožnato in belo.

Na spremembo barvnega odtenka vplivajo tudi temperatura, vlažnost ozračja ter količina hranil v zemlji. Nekatere sorte, kot je kitajska vrtnica 'Double Delight', lahko spreminjajo odtenke zunanjih cvetnih petalov od rumene preko rožnate do rdeče. Podobni sta vrtnici 'Peace' in 'Broadway' (Likar, 2004: 33-38).

4.2.3.1 Ocenjevanje vrtnic leta 2004 in 2005

Društvo ljubiteljev vrtnic Slovenije je skupaj z Arboretumom Volčji Potok pripravilo strokovno ocenjevanje vrtnic, ki uspevajo v rozariju Arboretuma. Strokovno komisijo je sestavljalo 16 članov, ki so v letih 2004 in 2005 izbirali najlepšo sorto po treh merilih:

- 1) **kakovost cveta**,
- 2) **kakovost rastline v celoti** in
- 3) **všečnost**.

Pri prvem merilu so bili med drugim pozorni na obliko cveta, hkratnost cvetenja, obstojnost barve in samočiščenje cvetov, pri drugem merilu so šteli skladnost rasti, zdravje listja, olistanost, barvna skladnost listja in cvetov. Tretje merilo je dalo možnost individualnemu vtisu, ki ga je vsak doživel po svoje.

Pri ocenjevanju vrtnic je pomembnih več odlik.

Cvetovi: rezano cvetje - povprečna velikost za sorto.

Posamezni cvetovi - večji kot povprečje za sorto.

Hibridne čajevke - odprti polovico do treh četrtin, zunanji rob okrogel, središče lepo oblikovano.

Floribunde - povsem odprti.

Venčni listi: svetleči, čvrsti, čisti, brez peg.

Zeleni listi: čisti in nepoškodovani, primerne velikosti, primerna olistanost.

Stebila: ravna in v sorazmerju z velikostjo cveta.

Pozornost je potrebna pri zaznavi različnih napak.

Cvetovi: število venčnih listov manjše kot povprečno za sorto, velikost netipična, premalo odprti ali že v odcvetanju.

Hibridne čajevke - središče neenotno ali brez reda, vidne posledice odpadanja venčnih listov, vidne posledice odpadanja cvetnih listov.

Venčni listi: obledeli, povešeni, umazani, poškodovani zaradi bolezni.

Zeleni listi: z znaki bolezni ali poškodovani, neprimerna velikost in olistanost.

Stebila: šibka, upognjena, zvita ali poškodovana zaradi bolezni.

Leto 2004, izbor najlepše vrtnice

Leta 2004 je strokovna komisija pri izboru najlepše vrtnice izbrala mnogocvetnico 'Leonardo da Vinci'. Občinstvo je kot najlepšo vrtnico izbralo velecvetno vrtnico 'Schwarze Madonna'.

'Leonardo da Vinci': najlepša vrtnica leta 2004 po izbiri strokovne komisije

Slika 3: 'Leonardo da Vinci'

Izvor: Francija

Žlahtnitelj: Meilland, leto 1994

Skupina: mnogocvetna vrtnica - floribunda

Sodobna mnogocvetna sorta z značilnostmi retro vrtnice (pri žlahtnitelju Meillandu je uvrščena med »romantične vrtnice«).

Cvet: rožnat, močno polnjen, s 75 do 80 venčnimi lističi v enem cvetu. Ne obledi, dež ga ne zbije. Starinska oblika četvernatega rozetastega cveta.

Rast: rastlina je čvrste rasti, temno zelenih in zdravih listov. Avgusta se močno potegne.

'Schwarze Madonna': najlepša vrtnica leta 2004 po izbiri občinstva

Slika 4: 'Schwarze Madonna'

Izvor: Nemčija

Žlahtnitelj: Kordes, leto 1992

Skupina: hibridna čajevka

Med vsemi sortami rozarija v Volčjem Potoku, je bila leta 2004 obiskovalcem najbolj všeč, zato je bila na prvem slovenskem dnevu vrtnic razglašena za zmagovalko po okusu občinstva.

Cvet: rdeč, z žametnim sijajem.

Rast: srednje bujna, zelo temno listje. Tudi za rezano cvetje. Ni posebno trdnega zdravja.

Leto 2005, izbor najlepše mnogocvetnice

V letu 2005 je strokovna komisija pri izboru najlepše mnogocvetne vrtnice izbrala vrtnico 'Bad Birnbach'. Občinstvo je kot najlepšo vrtnico izbralo mnogocvetno vrtnico 'Fellowship'.

'Bad Birnbach': najlepša mnogocvetna vrtnica leta 2005 po izbiri strokovne komisije

Slika 5: 'Bad Birnbach'

Izvor: Nemčija

Žlahtnitelj: Kordes, leto 1999

Skupina: mnogocvetna vrtnica - floribunda

Nižja mnogocvetnica z zelo bogatim cvetnim nastavkom.

Cvet: rožnat, srednje velik, v večjih skupinah.

Rast: čvrsta, široka, nizka.

'Fellowship': najlepša mnogocvetna vrtnica leta 2005 po izbiri občinstva

Slika 6: 'Fellowship'

Izvor: Velika Britanija

Žlahtnitelj: Harkness, leto 1992

Skupina: mnogocvetna vrtnica - floribunda

Zelo učinkovita, opazna vrtnica za grede in skupine.

Cvet: temnooranžen, srednje polnjen, ne obledi.

Rast: pokončne rasti. Bleščeči, proti bolezni odporni listi.

4.2.3.2 Najlepše dišeče vrtnice v letu 2006

V rozariju Arboretum Volčji Potok je ob tretjem Slovenskem dnevu vrtnic, ki sta ga 17. junija 2006 pripravila Društvo ljubiteljev vrtnic Slovenije in Arboretum Volčji Potok, potekalo ocenjevanje vonja vrtnic. Tudi tokrat sta bili ocenjevanji dve: eno je opravila strokovna komisija, drugo obiskovalci.

V strokovno komisijo so bili vabljeni strokovnjaki za okrasne rastline z univerze v Ljubljani in Mariboru ter botaničnih vrtov obeh univerz, urednice in uredniki vrtnarskih revij, člani Društva krajinskih arhitektov Slovenije, predstavniki nekaterih drevesničarskih in vrtnarskih podjetij, ter seveda obeh organizatorjev. Člani strokovne komisije so ocenili vse velecvetne vrtnice, rožne grme in historične rože ter svoje rezultate in opažanja sproti vpisovali v glasovalne pole. Na dan ocenjevanja je cvetelo približno 120 sort vrtnic.

Vonj so člani strokovne komisije številčno ocenjevali glede na jakost in prijetnost.

Jakost vonja so ocenjevali po lestvici:

0 - nima vonja,

1 - ima šibek vonj,

2 - ima srednje močen vonj,

3 - ima zelo močen vonj.

Prijetnost vonja pa po lestvici:

- 0 - ima neprijeten vonj,
- 1 - ima neopredeljiv vonj,
- 2 - ima prijeten vonj,
- 3 - ima zelo prijeten vonj.

Po opravljenem delu je bilo vrnjenih 17 glasovalnih pol. Rezultati za deset vrtnic z najvišjimi ocenami so združeni v spodnji tabeli:

Preglednica 4: Deset najbolje ocenjenih vrtnic po jakosti in prijetnosti vonja

<i>Sorta</i>	Število najvišjih ocen	Jakost vonja	Prijetnost vonja	Srednja ocena
<i>'Abraham Darby'</i>	9	2.3	2.4	2.3
<i>'Gertrude Jekyll'</i>	6	2.2	2.3	2.2
<i>'Mme Isaac Pereire'</i>	6	2.3	2.3	2.3
<i>'Othello'</i>	6	2.3	2.2	2.3
<i>'The Mac Cartney Rose'</i>	6	2.7	2.1	2.4
<i>'Général Kleber'</i>	5	2.0	2.0	2.0
<i>'Heritage'</i>	4	2.2	2.2	2.2
<i>'Königin von Dänemark'</i>	4	2.3	2.2	2.2
<i>'Rose de Resht'</i>	4	2.0	1.9	1.9
<i>'Postillon'</i>	3	1.8	1.8	1.8

Med desetimi najbolje ocenjenimi vrtnicami so kar štiri Austinove (»angleške«) ter štiri zgodovinske vrtnice. Na dan ocenjevanja je bila za zmagovalno vrtnico razglašena 'Abraham Darby', ker so ji člani strokovne komisije podelili največ najvišjih ocen (»trojk«). Zanimiva je podrobnejša analiza rezultatov, ki v povprečnih vrednostih združujejo vse ocene. V skupnem povprečju je na prvem mestu 'The Mac Cartney Rose'.

Za to sorto se je odločilo tudi največ obiskovalcev. Ti so deset dni pred prireditvijo imeli možnost, da so ob nakupu vstopnice prevzeli glasovni listič. Nanj so napisali ime vrtnice, ki je po njihovem mnenju v rozariju najlepše dišala, in ga ob odhodu vrnili v vratarnico. Med vrnjenimi glasovnicami so več kot 5 % glasov dobile sorte 'Gertrude Jekyll', 'Othello', 'Ingrid Bergman', 'Königin von Dänemark', 'Marie Curie' ter 'Abraham Darby', prvo mesto pa je z 11,6 % vseh glasov zavzela 'The MacCartney Rose'.

Zanimivo je, da so pri obeh glasovanjih prišle v ožji izbor iste vrtnice. Rezultati so priznanje žlahtnitelju Davidu Austinu, ki bogat vonj starih vrtnic združuje s sodobnim cvetnim temperamentom. Prvakinja obeh je 'The MacCartney Rose', ki jo je na tržišče šele dobrih deset let nazaj pripeljala Meillandova vrtničarska hiša.

'Abraham Darby': najlepše dišeča vrtnica leta 2006 po izbiri strokovne komisije

Slika 7: 'Abraham Darby'

Izvor: Velika Britanija

Žlahtnitelj: Austin, leto 1985

Skupina: rožni grm

Cvet: vrstnat rožnat, s sadnim vonjem.

Rast: prevešava. Trnasta stebila, temno listje.

'The MacCartney Rose': najlepše dišeča vrtnica leta 2006 po izbiri občinstva

Slika 8: 'The MacCartney Rose'

Izvor: Francija

Žlahtnitelj: Meilland, leto 1995

Skupina: rožni grm

Meillandova vrtnica, ki je na tekmovanjih osvojila največ nagrad.

Cvet: rožnat, eleganten, močno dišeč.

Rast: pokončna.

4.2.3.3 Najlepše obarvani vrtnici v letu 2007

Prireditve Slovenski dan vrtnic sta četrtič zapored skupaj pripravila Arboretum Volčji Potok in Društvo ljubiteljev vrtnic Slovenije. Na prireditvi se je zbralo trinajst strokovnjakov z različnih področij vrtnarstva in krajinske arhitekture. Posvetili so se barvi vrtnic, predvsem temu, kako barvo opisati z besedo. Kraljici leta 2007 sta 'Nostalgie' ter 'Home & Garden'.

Ker je bila tema dneva vrtnic barva, se je strokovna komisija omejila na izbiranje samo med rožnatimi sortami in največ glasov namenila sorti 'Home & Garden'. Obiskovalci rozarija v Arboretumu Volčji Potok, ki so imeli možnost glasovati za najlepšo vrtnico od 1. junija naprej, se niso pustili omejiti na rožnate vrtnice in so največ glasov zapisali 'Nostalgie', ki ima dvobarven, višnjevo-kremast cvet (Mastnak, 2007a: 47-49).

'Home&Garden': najlepše obarvana vrtnica leta 2007 po izbiri strokovne komisije

Slika 9: 'Home&Garden'

Izvor: Nemčija

Žlahtnitelj: Kordes, leto 2001

Skupina: mnogocvetna vrtnica - floribunda

Cvet: rožnat

Rast: pokončna

'Nostalgie': najlepše obarvana vrtnica leta 2007 po izbiri občinstva

Slika 10: 'Nostalgie'

Izvor: Nemčija

Žlahtnitelj: Tantau, leto 1996

Skupina: hibridna čajevka

Sorta je bila sprva namenjena za pridelavo rezanega cvetja.

Cvet: ko se odpre, je kroglasto oblikovan in dišeč.

Rast: čvrsta rastlina s temnim listjem.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Vrtnice, ki človeka navdušujejo in v njem zbuja občudovanje imajo zelo dolgo in izredno bogato zgodovino. Bohotijo se s čudovitimi cvetovi neskončne barvne palete, omamnim vonjem, neprevidnega »bližnjega« občudovalca lahko nase opozorijo tudi s svojimi ostrimi in nevarnimi bodicami.

Vrtnice imajo tudi velik simbolni pomen, vsaka barva sporoča nekaj drugega in s kombinacijo več barv lahko izrazimo tudi najintimnejše misli. V rozarijih in muzejih vrtnih rož po širnem svetu je ohranjenih veliko starih in novih sort vrtnic.

Rozarij Arboretum Volčji Potok se lahko pohvali s številnimi gredami vrtnic, ki vsebujejo množico različnih sort. S svojim videzom odlično opravlja estetsko vlogo, razveseljuje množice občudovalcev in služi tudi kot prostor namenjen preučevanju in vzgoji novih sort. Pred dobrimi petimi leti je Arboretum v celoti in zelo uspešno prenovil svoj rozarij, kjer so novi poudarek dobile sodobne rezistente sorte. Njihovi glavni odliki sta lepo cvetje in odpornost proti boleznim, saj odpornih prekrivnih in mnogocvetnih vrtnic ni treba škropiti, da bi ostale olistane in cvetoče.

Hipoteza, da bo »analiza sortimenta vrtnic v rozariju Arboretum Volčji Potok potrdila naše mnenje, da so v tem rozariju mnoge najpomembnejše in najplemenitejše vrste danes znanih vrtnic«, se je izkazala za pravilno. Botanično bogastvo celotnega Arboretuma tudi s gojenimi vrtnicami v rozariju predstavlja neprecenljivo vrednost, ki se mu v slovenskem prostoru posveča še premalo pozornosti in občudovanja.

Ocenjevanje vrtnic v Arboretumu Volčji Potok je bilo lansko leto že četrto in kot rezultat tega in predhodnih ocenjevanj so bile izbrane najlepša vrtnica, najlepša mnogocvetna vrtnica, najlepše dišeče vrtnica in najlepše obarvana vrtnica. Pri ocenjevanju se upoštevajo ocene strokovne komisije in obiskovalcev. Menim, da je proces ocenjevanja vrtnic precej zahtevno opravilo, saj je lepih vrtnic veliko in vsaka zna očarati na svoj način. S svojimi različnimi višinami in oblikami grmov, cvetovi, številčnostjo cvetenja, odpornostjo, ocenjevalcem dela niti najmanj ne olajšajo. Predvsem morajo biti pozorni na kakovost cveta in celotne rastline ter na všečnost, ki daje svobodo tudi subjektivnosti ocene. Pri tem velja omeniti, da strokovnjaki v procesu ocenjevanja vrtnic posvečajo pozornost celotni rastlini, laična javnost pa rastlino ocenjuje predvsem po njenem cvetu. Danes je na svetu znanih 120 sort vrtnic, ki se pohvalijo s priznanjem kakovosti ADR kot dokazom najboljše odličnosti posamezne sorte v smislu posebne odpornosti in zdravja vrtnice.

Vrtnicam v rozarijih in naših okrasnih vrtovih moramo za njihovo uspešno rast zadovoljiti osnovne zahteve glede ustrezne svetlosti in zračnosti prostora, kakovosti tal, pravilnega in pravočasnega obrezovanja, gnojenja in osipanja.

5.2 SKLEPI

Želimo opozoriti, da tako velike neenotnosti stroke pri razvrščanju vrtnic v skupine, kot je zaznana na predhodnih straneh tega diplomskega dela, nismo pričakovali. Laična javnost, ki bi se o vrtnicah želela poučiti tudi bolj strokovno, se pri tej želji sooči z nerazumljivo neenotnostjo, ki bi jo vsekakor veljalo odpraviti in doseči tako pogosto iskano soglasje.

Spoznali smo, da se strokovna komisija pri ocenjevanju vrtnic želi kar najbolj približati merilom ocenjevanja, ki veljajo v tujini. Veseli nas, da si v Arboretumu Volčji Potok prizadevajo tudi širši javnosti predstaviti pestro in estetsko urejeno bogastvo narave.

Upamo, da bomo z diplomskim delom vsaj malo prispevali k temu, da javnost dobi boljšo predstavo o tem, kaj rozarij je ter poudarila velik pomen, da v rozarijih in na naših domačih vrtovih ohranjamo poleg sodobnih tudi stare sorte vrtnic. V lepoti vrtnic so namreč še včeraj uživali naši predniki, danes uživamo mi, gotovo pa bodo tudi jutri uživale naslednje generacije, ker je vrtnica v vseh pogledih roža življenja.

6 POVZETEK

Cilj diplomskega dela je opraviti analizo sortimenta vrtnic, ki rasejo v rozariju Arboretum Volčji Potok, največjemu rozariju v Sloveniji. Predstaviti želimo tudi ocenjevanje vrtnic, kjer bomo pozorni na merila, po katerih ocenjujemo vrtnice. Preveriti želimo katere vrtnice so na tekmovanjih dosegle največ točk tako strokovne komisije kot obiskovalcev.

Obdobje cvetenja vrtnic je od meseca maja do novembra, nekatere dosežejo višino dreves, druge polegajo in prekrivajo tla. Imajo enostavne ali močno polnjene cvetove, navdušujejo z neskončno paleto barvnih odtenkov in zapeljivim vonjem.

V diplomskem delu zato predstavljamo dve različni delitvi vrtnic avtorjev Hessayona in Šiftarja. Hessayon (1997) deli vrtnice v sedem skupin: hibridne čajevke, floribunde, vrtnice patio, miniaturne vrtnice, pokrovne vrtnice, popenjavke vrtnice in rožni grmi. Na drugi strani Šiftar (1974) vrtnice deli na šest skupin: botanične in parkovne rože, trajno cvetoče grmaste rože, hibridne ponavljalke, hibridne čajevke, mnogocvetnice, popenjavke. Ena pomembnih razlik je, da Šiftar poliante, floribunde, velikocvetne floribunde in miniaturne rože uvršča v skupino mnogocvetnic. Hessayon pa floribunde in miniaturne vrtnice uvršča v svojo skupino, medtem ko poliante med rožne grme.

Rožni vrt je na sedanjem mestu v šestdesetih letih prejšnjega stoletja ustvaril Miha Ogorevc, dolgoletni direktor Arboretuma Volčji Potok. Ob poteh si je na trati zamislil po dve vrsti gred v obliki šahovnice, vse skupaj pa je obdal z zelenim okvirjem iglavcev. Jeseni 2001 in spomladi 2002 je Arboretum v celoti prenovil svoj rozarij - vrt za vrtnice, ki so bile po treh letih že v svoji najlepši podobi: dobro vraščene, vitalne in bogato cvetoče. Rožni vrt je ohranil osnovno podobo iz šestdesetih letih minulega stoletja, doživel pa je velike vsebinske spremembe. Večino starih rožnih grmov so zavrgli. Novi poudarek je na odpornih sortah vrtnic, ki v naših razmerah še niso bile preizkušene. Prečna pot, ki je bila v starem rozariju le nakazana, je tokrat izvedena v pesku in omejena z robniki, tako kot druge poti v prenovljenem rozariju. Novi element je osrednja razširitev na prečni poti; namenjena je posedanju v senci popenjavk, ko bodo te dovolj močne za plezalne loke. Vhod je prestavljen v diagonalo rozarija, s čimer se je že od vrat odprl pogled na rožni vrt. Zeleni okvir rožnega vrta ostaja nasad iglavcev. V Arboretumu želijo obiskovalcem predstaviti sorte, ki so lepe tudi ob minimalni uporabi kemične zaščite.

V rozariju in njegovi okolici uspeva 200 različnih sort vrtnic. Razen nekaj starejših primerkov so vse vrtnice označene z imenskimi tablicami. Na njih je poleg imena sorte zapisan tudi žlahtnitelj, ki je vrtnico vzgojil, in leto, ko je nastala. Dodana je tudi oznaka, v katero skupino (razred) sorta vrtnice sodi. Različne zvrsti vrtnic so sajene v skupine, znotraj skupin pa porazdeljene po barvah.

V prenovljenem rozariju so bile sorte izbrane tako, da nazorno prikažejo veliko pestrost svojega rodu. Tu so divji in na pol divji šipki, skupina starih, zgodovinskih vrtnic, veliki rožni grmi, zbirka sortnih rugoz (*Rosa rugosa*), nekaj je tudi popenjavk. Najštevilčnejša je skupina mnogocvetnih vrtnic (floribund), skoraj toliko je najžlahtnejših vrtnih rož - hibridnih čajevk. Sodobne smernice pri vzgoji novih sort zastopajo prekrovne vrtnice in angleške, francoske ter nemške retro vrtnice. Retro vrtnice imajo razkošne, starinsko oblikovane in lepo dišeče cvetove, a za razliko od zgodovinskih rož cvetijo od junija do jeseni.

7 VIRI

- Bärtels A. 1991. Gartengeliälze. Stuttgart. Založba Ulher: 467 str.
- Germ T. 2002. Simbolika cvetja. Ljubljana, Mladinska knjiga: 119 str.
- Gibson M. 1993. Vrtnice. Ljubljana, Mladinska knjiga: 47 str.
- Hrastnik R. 2007. Dišeče majsko potovanje. Viva, 5: 74.
- Hessayon D. G. 1997. Vrtnice. Ljubljana, Mladinska knjiga: 144 str.
- Hyams E. 1985. Great botanical gardens of the world. London, Bloomsbury books: 288 str.
- Krese M. 2003. Vrtnica roža čudotvorna. Rože in vrt, II, 6: 4-7.
- Likar N. 2004. Reprezentativna in simbolna vloga vrtnice v odprtem prostoru vrtnega mesta Nova Gorica. Dipl. delo.
- Lombergar J. 2004. Simbolika rož. Rože in vrt, 3, 3: 20.
- Markley, R. 2006. Moj lepi vrt. Posebna izdaja Vrtnice, 5: 36-45.
- Mastnak M. 1998. Vrtnice - lepotice brez tekmic. Vrtnar, 9: 11-15.
- Mastnak M. 2000. Historične vrtnice. Vrtnar, 9: 24-25.
- Mastnak M. 2004. Nove vrtnice. Vrtnar, 2/3: 12-13.
- Mastnak M. 2005. Katalog vrtnih drevnin Arboretuma Volčji Potok (6. del), Vrtnar, 3: 25-28.
- Mastnak M. 2007a. Slovenski dan vrtnic. Delo in dom, 15, 24: 47-49.
- Mastnak M. 2007b. Vrtnice za gredo. Rože & vrt, 6, 5: 6-8.
- McHoy P. 1997. Growing roses: how to arrange and use them. London, Southwater: 256 str.
- Mikuletič M. 2004. Spomladanska rez vrtnic. Vrtnar, 2/3: 10-11.
- Slovar slovenskega književnega jezika. 1985. SAZU. Ljubljana, DZS: 547 str.
- Strong R. 1998. The Renaissance garden in England. London, Thames and Hudson: 240 str.

Šiftar A. 2003. Ohranjene stare vrtnice v naših vrtovih. *Vrtnar*, 6/7: 12-14.

Šiftar A., Kravanja N. 1974. Vrtno drevje in grmovnice. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 289 str.

»Sorte vrtnic iz rozarija Arboretum Volčji Potok«. Radomlje, Arboretum Volčji Potok (interno gradivo, g. Matjaž Mastnak).

Dornik M. Kako je v Arboretumu. 2003. (04. apr. 2003)
(http://www.radomlje.si/arb_pogl04.html) (15. sept. 2007)

Arboretum Volčji Potok. 2006.
www.arboretum-vp.si/heritage.aspx (05. apr. 2007)

Mastnak M. Obnovljeni rozarij Arboretuma v Volčjem Potoku. Društvo ljubiteljev vrtnic Slovenije. (03. jul. 2007)
<http://www.vrtnice.org/4arboretum.htm> (08. jul. 2007)

SLONEP Vrt in okolica, VODIČ & NASVETI, Simbolika vrtnic.
<http://www.slonep.net/vrt.html?view=vodic&direct=308&lev0=1&lev1=11&lang=&lev2=114&lev3=1496&filt=1496> (07. jun. 2007)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Niki Kravanci, da me je z veseljem sprejela pod svoje mentorstvo, za strokovne nasvete, podporo in vodenje v pravo smer.

Hvala tudi docentu dr. Gregorju Ostercu in prof. dr. Katji Vadnal za strokovne nasvete, popravke in komentarje.

Posebna zahvala gre mojemu fantu Mitji, ki mi je vseskozi stal ob strani, mi pomagal in dajal posebne trenutke veselja in nežnosti. Hvala Mitja!

Hvala tudi mojima staršema, ki sta me podpirala pri pisanju naloge in mi vlivala pozitivno energijo.

Zahvaljujem se tudi trem bratom, ker me niso nič sekirali in mi nalagali dela.

Še enkrat se zahvaljujem prav vsem in tudi tistim, ki ste mi pomagali pri izvedbi naloge, me bodrili in mi prisluhnili.

Hvala vsem!